

Marina De San Francisco Pujibet

LA INFRAREPRESENTACIÓ POLÍTICA DE LA DONA

TREBALL DE FI DE GRAU

dirigit per la Dra. Laura Román Martín

Grau de Relacions Laboral i Ocupació

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2016

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	5
CAPÍTOL I. INTRODUCCIÓ: LA REPRESENTACIÓ POLÍTICA A ESPANYA	7
CAPÍTOL II. EVOLUCIÓ DELS DRETS POLÍTICS DE LES DONES ESPANYOLES..	9
<i>2.1 EL CAMÍ CAP AL DRET DE VOT FEMENÍ A ESPANYA.....</i>	<i>9</i>
<i>2.2 LA DICTADURA ESPANYOLA.....</i>	<i>13</i>
<i>2.3 LA DEMOCRÀCIA A ESPANYA.....</i>	<i>15</i>
<i>2.4 LA DEMOCRÀCIA PARITÀRIA AL S.XXI A ESPANYA</i>	<i>19</i>
CAPÍTOL III. DONES EN LA POLÍTICA	23
<i>3.1 GÈNERE I SEXE, DOS PARAULES SINÒNIMES?</i>	<i>23</i>
<i>3.2 EQUITAT DE LA DONA EN RELACIÓ A L'HOME</i>	<i>24</i>
<i>3.3 IMPORTÀNCIA DE LA PARTICIPACIÓ POLÍTICA DE LA DONA</i>	<i>27</i>
<i>3.4 FACTORS QUE INCIDEIXEN EN LA INFRAREPRESENTACIÓ DE LA DONA POLÍTICA</i>	<i>29</i>
CAPÍTOL IV. HIPÒTESIS I METODOLOGIA.....	33
<i>4.1 HIPÒTESIS PLANTEJADES</i>	<i>33</i>
<i>4.2 METODOLOGIA UTILITZADA</i>	<i>33</i>
CONCLUSIONS	37
BIBLIOGRAFIA.....	41
ANNEXOS	45

Resum

La infrarepresentació de la dona en la política a Espanya és un fet evident. Tot i haver normativa jurídica en vigor, la representació de la dona és relativament baixa respecte a la de l'home. És degut a obstacles de caràcter social i polític que dificulten l'accés de la dona a la política. No es dona tan sols a l'actualitat, sinó que al llarg de la història, la dona sempre ha tingut problemes per adquirir drets polítics com el dret de vot o el dret a ser escollida per formar part del Parlament o del Congrés. Per tal d'obtenir més informació sobre la poca representació femenina a la política, s'entrevisten a varies persones que tenen relació directa en l'àmbit polític i a una Doctorada en Psicologia Social i experta en polítiques de gènere.

Resumen

La infrarrepresentación de la mujer en la política en España es un hecho evidente. Aun habiendo normativa jurídica en vigor, la representación de la mujer es relativamente baja respecto a la del hombre. Ello es debido a los obstáculos de carácter social y político que dificultan el acceso de la mujer en la política por el mero hecho de ser mujer. No se da únicamente en la actualidad sino que a lo largo de la historia, la mujer siempre ha tenido problemas para obtener derechos políticos como el derecho de voto o el derecho de ser elegida para formar parte del Parlamento o del Congreso. Para obtener más información sobre la poca representación femenina a la política, se entrevistan a diferentes personas que tienen relación directa en el ámbito político t a una Doctorada en Psicología Social y experta en políticas de género.

Abstract

The underrepresentation of women in the Spanish politics is an obvious fact. Even when having legal regulations in force, the representation of women is relatively low compared to that of men. It is because there are social and political obstacles that make it difficult for women to access politics because of the mere fact of being a woman. It does not happen only nowadays but also throughout history; women have always struggled for political rights such as the right to vote or the right to be elected for Parliament or Congress. For more information about the low representation of women in politics, I am interviewing two people who have direct relationship in the political arena.

Paraules clau / Keywords

Infrarrepresentación política – Paritat – Sufragi femení – Desigualtat de gènere – Moviment feminista – Sostre de vidre – Societat Patriarcal – Apoderament – Quota mínima de representació

ABREVIATURES/SIGLES

Art.	Article (de lleis i similars)
Ed.	Edició
Núm.	Número
S.L	Sense Lloc d'edició
Tr.	Traducció
v.	Veure, vegeu
UE	Unió Europea
CE	Constitució Espanyola
LOREG	Llei Orgànica del Règim Electoral General
LOIEDH	Llei Orgànica per a la Igualtat Efectiva de Dones i Homes
BOE	Boletín Oficial del Estado

INTRODUCCIÓ

L'objecte del treball és la infrarepresentació de la dona en la política convencional espanyola entesa com la participació en campanyes polítiques, votar a les eleccions, assistir a un míting o afiliar-se a un partit polític (VERGE, 2014, 110). Es tracta d'una de les qüestions que està present a la nostra societat ja que tot i haver normativa no s'aconsegueix una màxima igualtat entre gèneres en aquest terreny.

Malauradament, les diferències entre la dona i l'home en la política són existents a dia d'avui. L'augment de la presència de la dona en aquest tipus de política és encara tot un repte per l'estructura patriarcal establerta a Espanya. Actualment hi ha una sèrie de factors que dificulten l'accés de les dones a llocs de representació. Per aquest motiu és important que hi hagi una efectiva equitat. Seria un gran avanç per la dona i conseqüentment per la igualtat de gènere. S'hauria de comptar amb la plena participació de les dones i amb l'equivalència de drets i oportunitats entre dones i homes pel desenvolupament igualitari (INSTITUTO DE LA MUJER, 2004, 8).

Les raons que m'han portat a profunditzar sobre la desigualtat de gènere en la presència política a Espanya són varies. D'una banda, és un tema actual que preocupa a les dones ja que impedeix que es posicionin en un lloc de representació públic superior o igual al dels homes. D'altra banda, em sembla interessant indagar les causes que porten a terme a que aquest fet sigui evident al nostre país. Tot i que històricament hàgim avançat en l'increment de la dona a la política, em sembla curiós que segueixi havent una participació escassa. Per últim, em sembla interessant poder entrevistar a persones que han format part en un càrrec polític per saber les diferents opinions i experiències personals sobre l'objecte d'estudi.

El treball que es presenta a continuació té com a objectiu esbrinar per què al segle XXI segueix havent una baixa representació femenina en la política convencional. Per fer-ho, es plantegen una sèrie de qüestions que ajuden a donar resposta a l'objectiu plantejat: per què és important que la dona obtingui un lloc de representació polític? Quins són els factors que repercuteixen a Espanya a tenir baixa presència femenina respecte a la masculina? Afecta de manera diferent a la societat el fet que hi hagi més presència de homes que dones? Què ha influenciat que la dona s'introdís a l'esfera pública? La normativa establerta per a la igualtat de representació política convencional afavoreix de manera igualitària a ambdós sexes?

La metodologia emprada per realitzar el treball es dona sobre una base teòrica estreta de bibliografia contrastada i d'entrevistes. Es farà a dones i homes que són o han estat Diputats tant al Parlament de Catalunya com al Congrés dels Diputats i a la Sara Berbel Sánchez, doctora en Psicologia Social i experta en polítiques de gènere. D'aquesta manera s'aporta més informació a través de les experiències viscudes. Segons l'objectiu establert, el treball s'ha dividit en quatre capítols:

En el primer capítol es fa una breu introducció al sistema polític espanyol que hi ha actualment. Servirà per entendre que implica la política, quins són els agents que influeixen en aquesta i com està organitzada.

En el segon capítol es desenvolupa l'evolució dels drets polítics de les dones a l'Estat Espanyol des de l'assoliment del dret de vot femení fins a la democràcia paritària. Dins d'aquest, es destaquen lleis que han estat primordials per l'avenç cap a una igualtat entre la dona i l'home a nivell polític.

En el tercer capítol s'exposen els factors que afecten en la infrarepresentació de la dona en càrrecs polítics. Es parteix de la distinció de dos conceptes que se solen confondre: '*gènere*' i '*sexe*'. A més a més, es destaca la importància que té la participació femenina a la política.

En el quart capítol es descriu la metodologia utilitzada i la justificació d'aquesta. Finalment, es conclou el treball contrastant la informació obtinguda amb les entrevistes i es dona resposta a les hipòtesis.

Agraïr a *Dolors Renau Manén*, ex Diputada del Congrés dels Diputats i ex parlamentària en el Parlament Europeu per designació de les Corts Generals; a *Higini Clotas Cierco*, ex Diputat al Parlament de Catalunya en la circumscripció de Barcelona; a *Montse Palau Vergés*, actual Diputada al Parlament de Catalunya en la Circumscripció de Tarragona des del 2015; a *Sergi Saladié i Gil*, actual Diputat al Parlament de Catalunya en la circumscripció de Tarragona des del 2015 i a *Sara Berbel Sánchez*, doctora en Psicologia Social i experta en polítiques de gènere. A tots ells per la seva col·laboració en les entrevistes i mostrar-me la seva ajuda. Agraïr també a la Doctora *Laura Román* com a tutora per haver portat un seguiment del present treball. De la mateixa manera, m'agradaria fer especial menció a la *família* i als *companys* de la carrera per haver-me donat suport en tot moment.

Capítol I. Introducció: la representació política a Espanya

És important tenir en compte que a través de la política es prenen decisions i s'elaboren normatives que afecten al conjunt de la societat amb la finalitat d'obtenir un benefici conjunt (DE LA FUENTE, 2007, 137). Aquesta funció correspon al *poder legislatiu*. L'Estat es divideix en dos poders més: el judicial, que determina controvèrsies legals que hi pugui haver i l'executiu, que vetlla per dur a terme les lleis.

Els agents que intervenen en la política són els partits polítics, les institucions tant governamentals com no governamentals, la ciutadania i els mitjans de comunicació. La *participació política* és “un element fonamental en un sistema democràtic” (VERGE, 2014, 110). Hi ha dos tipus de participació política. D'una banda, la *convencional* que tal i com s'ha explicat anteriorment, s'inclou la participació en campanyes polítiques, votar a les eleccions, assistir a un míting o afiliar-se a un partit polític. D'altra banda, existeix la participació *no convencional* com són les manifestacions o protestes al carrer per reivindicar que s'està disconforme amb una decisió presa o una llei aprovada pel Govern (VERGE, 2014, 110). El treball es centrarà únicament de participació política convencional.

La normativa suprema que defineix l'Estat espanyol és la Constitució Espanyola (d'ara en endavant CE) de 1978. La Constitució defineix a Espanya com un Estat Social i Democràtic de Dret que suposa la participació de tota la ciutadania per escollir representants sotmesos a la llei (PALEO; DIZ, 2014, 227). La forma política de l'Estat Espanyol és la Monarquia Parlamentària (Art. 1.3 CE), és a dir, el Cap d'Estat és el Rei designat per ordre successori generació rere generació, tot i que regna però no governa.

L'Estat espanyol està representat per un Parlament bicameral on s'hi distingeixen la *Cambra Baixa* i la *Cambra Alta*. La *Cambra Baixa* està representada pel Congrés dels Diputats format per 350 diputats. S'encarreguen d'elaborar normes i reformar-les. Són escollits cada 4 anys per sufragi universal. Les candidatures són presentades pels partits polítics través de llistes tancades, on es vota a un partit polític i no a un candidat en concret com és el cas de les llistes obertes. En canvi, la *Cambra Alta*, està representada pel Senat format per 266 senadors que intervenen en el procediment legislatiu com a cambra de segona lectura. També s'escullen cada 4 anys per sufragi universal, però les candidatures són presentades pels partits polítics a través de llistes obertes (LOIS I

ALONSO, 2014, 76-77). Tant en la *Cambra Baixa* com en l'*Alta* es poden constituir *comissions especialitzades* per tractar un tema concret i puntual. Per exemple, temes relacionats amb la corrupció o amb la crisi ambiental. Tant mateix, es poden constituir *comissions permanents especialitzades* en una matèria concreta. Per exemple, la igualtat de gènere (LOIS; ALONSO, 2014, 75).

Per a què un partit pugui optar a un escó i així formar part del Congrés ha de tenir un 3% de representació tal i com es regula a l'art. 163.1 de la Llei Orgànica 5/1985, de 19 de Juny, del Règim Electoral General (d'ara en endavant LOREG). Els escons es reparteixen per circumscripcions (a Espanya hi ha 52 que fan referència al total de les províncies) segons un criteri proporcional que aplica la fórmula d'*Hondt*.

Vegem a continuació com les dones han anat adherint-se a la política des de que van adquirir el dret de vot fins a l'actualitat. És important coneixe-ho per comprendre que el procés de participació de la dona a la política ha estat lent i costós d'aconseguir. A més a més, podem adonar-nos que segueix sent baixa respecta a la masculina.

Capítol II. Evolució dels drets polítics de les dones espanyoles

En aquest capítol es considerarà l'evolució de la participació de la dona en la política des de que va aconseguir dret de vot fins a l'actualitat. S'observa el llarg i difícil recorregut que les dones varen patir durant aquest període. Els moviments feministes juntament amb la situació política del moment i les reivindicacions que varen tenir lloc a Barcelona, es va arribar a aprovar la Constitució del 31 que va donar peu al sufragi universal. Tanmateix, cal donar importància a l'adhesió d'Espanya a la Unió Europea (d'ara en endavant UE) ja que va influenciar en gran mesura alhora de regular la igualtat entre la dona i l'home en molts àmbits, entre ells el polític. En aquest capítol també s'observa com la dona ha anat inserint-se a l'esfera pública.

2.1 El camí cap al dret de vot femení a Espanya

Espanya es planteja per primer cop la necessitat d'estendre el vot de la dona l'any 1877¹, quan es debat la nova llei electoral per fer front al caciquisme (PONS, 2002, 15). L'antic sistema electoral estava ple de corrupció a causa de la gran influència que la classe social dominant exercia sobre el conjunt de la població a més de manipular el seu vot. Després que el vot femení fos plantejat per primer cop, hi van haver més intents:

El primer intent el va fer el partit d'Unió Catòlica² l'any 1884 que va presentar una esmena per incorporar el dret de vot femení, només a aquelles dones que fossin “mares de família o majors d'edat” (PONS, 2002, 27). Però no va prosperar.

El segon intent va ser l'any 1907. Es va plantejar la reforma de la llei electoral amb Maura com a president del partit conservador. Aquest cop, hi van haver dues esmenes al Senat presentades per republicans, i per demòcrates. Els republicans demanaven el sufragi femení a les eleccions municipals, és a dir, el dret de vot universal. Mentre que el partit demòcrata restringia l'ús del vot a les dones vídues que, havien d'abonar una quota territorial mínima. Volien implantar el dret de vot censal. Tot i així, les esmenes també van ser rebutjades ja que el Govern del moment creia que era incompatible amb les funcions de mare i esposa (PONS, 2002, 27).

¹ En el període de la Restauració borbònica (1875-1923).

² Partit polític fundat l'any 1881 de caire conservador.

El tercer intent per implantar el sufragi femení va ser un any més tard. Es va sol·licitar al Senat un projecte llei que concedís el sufragi polític femení. Es debatia que les dones emancipades, majors d'edat i caps de família poguessin ostentar a càrrecs municipals. Maura, el President del Govern s'hi va oposar i la petició no va tenir efecte (PONS, 2002, 27). Aquest fet va tenir ressò a la premsa i alguns escriptors com *Jacinto Benavente*³ van donar la seva opinió afirmant que la dona tenia capacitat organitzativa i administrativa superior a la de l'home i que com a resultat milloraria el funcionament dels serveis municipals (PONS, 2002, 28).

A arrel de la importància que varen tenir els moviments feministes a la dècada dels anys 20 -com l'entitat de la *Unió de Dones Espanyoles* o la *Progressiva Femenina* que es van estendre per tot Espanya, i l'*Associació Nacional de Dones Espanyoles*, constituït pel Consell superior feminista d'Espanya- que van fer pressió per a que el sufragi femení fos efectiu, va donar lloc al quart intent de concedir-lo. Va ser l'any 1924 quan Primo de Rivera com a president del Directori Militar i Alfons XIII com a rei, van firmar un decret per atorgar el dret de vot femení però amb les següents limitacions: només es podia atorgar a les

dones de 23 anys o majors, que fossin vídues o casades, o fossin veïnes i que no estiguessin subjectes a la pàtria potestat, autoritat marital, ni tutela siguin quines siguin les persones amb qui visquin. També s'hi incloïa la dona casada quan visqués separada del seu espòs en virtut de sentència ferma de divorci que declari culpable l'espòs; o bé quan judicialment s'hagi declarat l'absència del marit d'acord amb els arts 184 i 185 CC; o bé quan el marit sofreixi pena d'interdicció civil imposada per una sentència ferma, o exerceixi tutela del marit boig o sordmut. A més a més, no tenien dret de vot les dones que fossin propietàries i pubilles de cases de mal viure (PONS, 2002, 29).

Un cop concedit el vot de la dona tot i que amb alguna que altra restricció tal i com s'ha descrit anteriorment, el dubte en aquell moment era per quin partit polític es decantarien les dones a les pròximes eleccions. Per captar el vot femení en les dretes, les catequistes repartien butlletins per convèncer-les que el seu vot havia d'anar a les dretes ja que "així ho deien els postulats del deure i els desitjos de Déu" (PONS, 2002, 28). Pel que jugaven amb el paper de la religió. En canvi, les esquerres van fixar els seus objectius en les dones obreres.

³ Madrid, 1866-1954.

L'any 1930, Primo de Rivera dimiteix i és substituït per Dámaso Berenguer que va ser President del Govern Espanyol entre 1930 i 1931. Així, el nou President va ser Juan Bautista Aznar que va convocar eleccions municipals a l'any 1931.

El 14 abril del mateix any, el rei Alfons XIII va abandonar l'Estat espanyol. Es va implantar la II República ja que a les eleccions municipals van guanyar els republicans amb majoria als grans ajuntaments com el de Madrid, Barcelona i València. Durant aquesta època moltes dones es van agrupar en moviments feministes com *l'Associació de Dones Republicanes* (1933) o *l'Associació Femenina d'Acció Nacional* (1936). Al mateix temps, va entrar en vigor el *Decret 8 de Maig* a través del qual es va declarar el dret de vot a tots els homes majors de 23 anys i es va acceptar el sufragi passiu per a dones i capellans en les eleccions al Parlament (PONS, 2002, 30). Per tant, en aquell moment, la majoria d'edat va ser als 23, la dona podia gaudir del dret de vot i podia ser escollida en el Parlament. Hi va haver cinc dones escollides: *Margarita Nelken*, del Partit Socialista i més tard del Partit Comunista d'Espanya; *Matilde de la Torre*, del Partit Socialista; *Victoria Kent*, del Partit Socialista Radical; *Dolores Ibárruri*, del Partit Comunista; i *Julia Álvarez*, del Partit del Front Popular. Espanya era el país que més dones tenia al Parlament (PONS, 2002, 50).

El govern republicà, va designar una comissió de 13 membres per redactar una nova constitució (la que va ser la Constitució del 1931) però va ser rebutjada. Tot i així, al juliol es va tornar a formar una comissió parlamentària amb 20 diputats i una diputada, Clara Campoamor, formant part del Partit Radical. Aquest cop, la comissió va presentar un projecte de Constitució a les Corts el 18 d'agost que va prosperar. En el projecte es van tenir en compte dos aspectes: l'edat de vot i el sufragi femení. Es va centrar principalment amb el segon aspecte on s'hi va crear un gran debat entre els partits.

L'1 d'octubre del 31 va tenir lloc el debat sobre la concessió del vot a la dona sense restriccions entre Victoria Kent, del partit Republicà Radical i Clara Campoamor, del Partit Radical de Lerroux, les úniques diputades del moment⁴.

Per una banda, Kent no es va mostrar a favor de concedir el sufragi femení. Creia que el fet d'atorgar el dret de vot a les dones en aquell moment, perjudicaria a la República ja que moltes dones casades eren conservadores i creia que votarien a l'església degut al seu baix nivell de cultura i la seva situació en la societat. Va afegir:

⁴ Juntament amb Margarita Nelken, però s'incorporà quan el sufragi femení va ser aprovat.

“si les dones espanyoles fossin totes obreres, si les dones espanyoles haguessin entravessat ja un període universitari i estiguessin alliberades en la seva consciència, jo m’aixecaria davant la Camara per demanar el vot femení” (PONS, 2002, 36). Per aquest motiu, Kent en el seu discurs, afirmava que les dones havien de conviure més anys amb la República perquè d’aquesta manera, anirien adquirint més drets. Com a conseqüència, Kent podria haver-se assegurat la majoria de vots. Així, un cop les dones haguessin confiat en la República, es podria reconèixer el dret de vot femení (PONS, 2002, 36).

D’altra banda, Clara Campoamor va defensar el sufragi femení juntament amb els partits minoritaris. Es va manifestar en contra del discurs de Victoria Kent ja que en ell hi posava en dubte la capacitat de la dona afirmant que es necessitaria un any per assegurar-se de que les dones votarien la república. Al mateix temps, va excloure a les dones que no formaven part ni d’una classe obrera ni universitària. Campoamor, va respondre al discurs de Kent:

l’article primer de la Constitució podria dir que Espanya és una república democràtica i que tots els seus poders emanen del poble, però que per ella, així com per moltes dones, aquest article només diu una cosa: Espanya és una república aristocràtica de privilegi masculí, d’on tots els drets emanen exclusivament de l’home (PONS, 2002, 32).

Tanmateix, Campoamor va relacionar el discurs de Kent amb una frase de *Fichte*⁵: “Només aquell que no consideri a la dona com un ser humà, és capaç d’afirmar que tots els drets de l’home i del ciutadà no són els mateixos per la dona que per l’home”.

Així doncs, en el debat hi apareixen dos aspectes tal i com argumenta la historiadora Rosa Maria Capel⁶: l’ideològic on els partits minoritaris acceptaven el sufragi femení com a un dret democràtic i com a principi d’igualtat sense distinció de sexe. I el d’oportunitat política, que impulsava els grans partits a favor o en contra del vot femení (ADROVER, 2002, 41).

Finalment, es va aprovar el dret de vot femení pel que les dones ja podien anar a votar en *igualtat de condicions que els homes*. La Constitució del 1931 va ser aprovada en la seva totalitat el dia 9 de desembre. De fet, va ser la primera norma legal de caràcter superior que va establir el *principi d’igualtat entre la dona i l’home davant la llei* establint “les bases necessàries per que els drets de les dones es reconeguessin”

⁵Filòsof alemany. Nascut al 1762 i traspassat 1814.

⁶ Historiadora i escriptora feminista.

(SEVILLA, 10, 2006). Cal destacar-ne l'art. 23 que feia referència a la negació del privilegi a favor d'algun sexe; l'art. 25 que especificava que el sexe no era un fonament de privilegi jurídic; l'art. 36 que concedeix el dret de sufragi de la dona en les mateixes condicions que el baró. A més a més, l'art. 40 establia que tots els ciutadans sense distinció de sexe podien ocupar un càrrec públic; l'art. 43 establia la igualtat de drets entre els sexes en el matrimoni i l'art. 53 determinava el dret que tenia qualsevol ciutadà a ser diputat sense distinció de sexe, sempre i quan tingui 23 anys (PONS, 2002, 46).

A les eleccions generals de l'any 1931 les dones van donar els seu vot a les urnes per primer cop, on Niceto Alcalà Zamora⁷, del Partit Lliberal és proclamat primer President de la II República. Dos anys més tard hi van tornar a haver eleccions. Les dretes van posicionar-se al capdavant amb el Partit de la CEDA⁸. I l'any 1936 van haver eleccions generals anticipades on va guanyar el Front Popular.

Es conclou doncs, que per aconseguir el sufragi femení, hi va haver un llarg camí ple d'entrebancs. Hi va haver varis intents ja que es van rebutjar les esmenes que els diferents partits proposaven per integrar a la dona com a plena ciutadana atorgant-li el dret de vot. Tot i que els moviments feministes van reivindicar-se per què el sufragi femení fos efectiu, no va ser fins la II República amb l'aprovació de la Constitució del 1931 que es va concedir sent la primera norma legal de rang superior que establia el principi d'igualtat entre dones i homes davant la llei.

2.2 La Dictadura espanyola

L'any 1936 després de la victòria del front popular el General Franco va imposar un cop d'Estat que va provocar la Guerra Civil Espanyola (18 juliol de 1936 al 1 d'abril de 1939). Poc abans de començar la Guerra Cívica, el Govern Republicà va nomenar la primera ministra de la història d'Espanya: *Federica Montseny*⁹.

L'any 1939 amb la victòria militar, Franco va imposar la dictadura que va finalitzar amb la seva mort a l'any 1975. Aquest fet va repercutir negativament sobre els drets de les dones, que van ser considerades com a un ésser inferior. Va ser un gran desconcert per les dones perquè van perdre tots els drets civils i polítics que havien aconseguit

⁷ Primer President de la Segona República entre 1931 i 1937.

⁸ Confederació Espanyola de Dretes Autònomes, fundat l'any 1933 pel conjunt de partits de dretes.

⁹ Ministra de Sanitat des del 1936 al 1937 i Sindicalista de CNT.

després de tant esforç. Havien de demanar permís per obrir un compte bancari, no podien viatjar soles, havien de casar-se per l'església ja que l'únic matrimoni vàlid era el catòlic, no tenien dret a la seguretat social ni a ajudes familiars. Estaven totalment cohibides portant únicament les feines domèstiques. La majoria d'edat per a elles era als 25 anys, mentre que pels homes era als 23 (SISINIO, 2011, 182). En definitiva, estaven subordinades i totalment controlades pels homes –sigui pel marit o pel pare-. No eren ciutadanes de ple dret. Aquesta forta repressió va fer que les dones es conformessin i es creessin que la seva feina era obeir a l'home. No va ser fins als anys 60 que algunes dones van prendre consciència de la importància dels seus drets. Aquesta consciència

sorgeix de la lluita per garantir la supervivència familiar que d'ella se'n deriva una mobilització pública [...] la prioritat concebuda a la lluita contra la dictadura era assumida per la majoria de les militants, doncs la seva consciència de gènere estava clarament supeditada a la seva consciència de classe (RAMOS, 2014, 257-259).

Durant la dictadura, algunes dones van ser preses per formar part de la militància política. Algunes d'elles per haver donat suport al PCE¹⁰ i d'altres per haver estat familiars de perseguits polítics. L'any 1960 el PCE s'alia amb altres partits d'oposició al franquisme unint-se a alguns sectors de classes mitges, com als estudiants universitaris, als obrers i a les dones de casa fent d'aquest moviment un moviment de masses. L'objectiu era mobilitzar a més gent en contra del franquisme i també en contra de la cultura i la moral tradicionalistes trencant amb els rols de gènere que s'havien imposat (MIR; RENOM, 2014, 100). A arrel d'aquests esdeveniments, al PCE la presència de la dona va augmentar. Aquestes eren més joves i aportaven una nova cultura política amb una actitud més autònoma.

Hi va haver un gran pas cap a l'alliberament de la dona gràcies a la lluita contra la dictadura. L'any 1963 familiars de presos polítics van anar a Roma amb la finalitat de fer arribar a altres països la situació d'aquell moment a Espanya. Així, algunes dones van anar agafant confiança en sí mateixes sense la necessitat de cohibir-se davant de militants que estaven més formats que elles. Aquest gran pas, va suposar l'inici a l'esfera pública per algunes dones ja que van tenir l'oportunitat d'introduir-se a la política de manera més activa (RAMOS, 2014, 262-265).

¹⁰ Partit Comunista d'Espanya, fundat l'any 1921.

Als anys 70, les dones es van anar incorporant als sindicats degut a que hi va haver un gran augment de la inserció de la dona al món laboral. Però tot i que la dona participés i s'incorporés en la política, la seva presència en llocs de representació era escassa (RAMOS, 2014, 265). Poc a poc, moltes comunistes van adherir-se a moviments feministes, com Rosalía Sender¹¹ a través del Moviment Democràtic de Dones (MDM). La mateixa Sender, va afirmar que

per molt bona camarada que sigui, una dona ha de frenar la seva militància, ja no pot realitzar tasques com abans [de casar-se], assistir a tantes reunions [...] perquè ha de recollir els nens a l'escola, donar-li de menjar i moltes coses més. Ja no pot llegir detingudament la premsa, documentar-se, contrastar criteris en reunions, assistir a cursets, pel que s'estanca i, al no disposar de més temps, la majoria dels responsables i secretaris d'organitzacions polítiques son homes (RAMOS, 2014, 270-271).

Gràcies a la declaració de la ONU de l'*Any Internacional de la Dona* al 1975, es van reformar lleis que van facilitar l'entrada de la dona a l'esfera pública atorgant-li capacitat jurídica i capacitat d'obrar (SEVILLA, 17, 2006). Finalment després de la mort de Francisco Franco l'any 1975, de 36 anys d'absència democràtica i d'una llarga i difícil transició s'estableix una monarquia constitucional amb Juan Carlos de Rei que va nomenar cap de govern a Adolfo Suárez¹².

Així doncs, la dictadura franquista va causar un gran impacte sobre els drets civils i polítics de la dona. Els moviments feministes, i els partits polítics que es van ajuntar per fer front al franquisme i anar en contra de la cultura i la moral tradicionalista, van donar confiança a les dones. El fet de l'augment de la inserció de la dona al món laboral, també va ser un aspecte important per l'adhesió de la dona als sindicats. No va ser fins la mort del dictador Francisco Franco i amb la implantació de la democràcia que van adquirir els drets perduts.

2.3 La democràcia a Espanya

L'any 1976 va sorgir el moviment feminista més important d'Espanya a través del qual les dones es van manifestar per la recuperació dels seus drets. El moviment feminista va tenir dues vessants. D'una banda es recolzaven entre elles parlant de qüestions personals. D'altra banda debatien la situació social i política del moment (RENAU, 2010, 23). En aquesta mateixa línia cal fer esment al *Col·lectiu Feminista de*

¹¹ Militant del Partit Comunista d'Espanya entre 1978 i 1986.

¹² President del Govern d'Espanya entre 1976 i 1981.

Barcelona impulsat per Lídia Falcó¹³ ja que gràcies a aquest va sorgir el Partit Feminista d'Espanya. No va tenir cap representació però va ser constituït com una organització militant única i exclusivament de dones (RAMOS, 2014, 274). Aquest fet va comportar que la igualtat de drets entre dones i homes, passessin a ser un dels objectius primordials de la política (PALEO; DIZ, 2014, 222).

Un any més tard, al 1977 van tenir lloc les primeres *eleccions democràtiques*. En aquestes eleccions algunes dones varen tenir càrrecs de responsabilitat en els partits polítics (RENAU, 2010, 25). El Partit Comunista d'Espanya va donar ressò a “la igualtat de la dona, reclamant la plena participació de la dona en la vida social i política, una educació no discriminatòria, la igualtat jurídica i la finalització de la discriminació laboral” (RAMOS, 2014, 275). El mateix partit va presentar esmenes a la Constitució Espanyola del 31 per tal de millorar els drets de la dona i la igualtat entre ambdós sexes. Tant mateix, es va intentar solucionar la problemàtica de l'escassa presència de les dones en llocs de representació política. Algunes de les propostes van ser la creació d'organismes mixtes o de comitès femenins o el canvi de mentalitat dels militants. Fins i tot, que les parelles dels militants compartissin les tasques domèstiques per a què la dona tingués més compromís polític. Però tot i així, la realitat va ser totalment oposada.

L'any 1978 s'estableix una nova Constitució que defineix a Espanya com un estat de Dret tal i com indica el seu article Primer: “Espanya es constitueix per un Estat Social i democràtic de Dret” [...] “La forma política de l'Estat espanyol és la Monarquia Parlamentària” (Constitució Espanyola, 1978¹⁴). En aquest sentit tal i com s'ha especificat al Capítol I, el Cap d'Estat és el Rei designat per ordre successori generació rere generació, tot i que regna però no governa. El que significa que el poder polític és escollit de manera democràtica pels ciutadans

a través de la elecció de representants (Estat Democràtic); que aquest poder està sotmès sota l'imperi de la llei i limitat pel respecte dels drets de la ciutadania (Estat de Dret); que la actuació dels poders públics ha de buscar una correcció activa dels poders públics (Estat Social) (PALEO; DIZ, 2014, 227).

¹³ Militant del Partit Socialista Unificat de Catalunya entre 1959 i 1968.

¹⁴ BOE NÚM. 311, de 29/12/1978.

És en aquesta Constitució, on “es van recollir drets fonamentals per a les dones en consagrar explícitament la no discriminació per raó de sexe [...] que convertien les dones en ciutadanes de ple dret” (RENAU, 2010, 25). És d’important esment, les 27 dones Diputades i Senadores¹⁵ que van intervenir en els debats previs a la seva formació durant la legislatura de 1977-1979 ja que van incidir en l’àmbit de la igualtat de gènere. Per exemple, en la incorporació de la dona en les forces armades, en la igualtat al matrimoni, en disminuir la majoria d’edat legal de les dones i en la plenitud de drets de les dones.

De la nova Constitució, -la que hi ha actualment a Espanya- cal destacar-ne l’art. 14 que estableix la igualtat davant la llei sense distinció de sexe o “qualsevol altra condició o circumstància personal o social” (Constitució Espanyola, 1978). Així com l’art. 23 que determina la igualtat en la participació d’assumptes públics. La Constitució del 1978, va ser el primer pas cap a la democràcia paritària.

Malauradament, el nivell de participació de les dones en la política, era baix. “Des de l’inici de la democràcia a Espanya i durant les dos primeres legislatures, la presència de les dones en el Congrés no va sobrepassar el 6,3% i en el Senat el 3%” (INSTITUTO DE LA MUJER, 1995, 20). De l’acceptació de la Constitució en els àmbits d’igualtat de sexe, hi va haver un debat entre moviments feministes. Per una banda, hi havia qui creia que aquesta no era suficient ja que només recollia informació genèrica de la igualtat de drets pels ciutadans. Per una altra banda, hi havia qui creia que la Constitució podria ser el pas cap a un avanç dels drets de les dones (RENAU, 2010, 29-30).

L’any 1981 Calvo Sotelo va ser el primer President del Govern d’Espanya que va anomenar a una dona com a ministra: *Soledad Becerril*¹⁶. Encara en aquella època, la majoria de conservadors i en la mateixa política dominant, es considerava l’escassa representació política femenina amb la baixa capacitat de les dones per tractar temes d’àmbits públics. En el mateix període, hi va haver Eleccions Generals. Donat l’escassa militància femenina, es va impulsar la discriminació positiva a favor de les dones per incloure-les a les llistes (RAMOS, 2014, 278). A les eleccions va sortir guanyador el PSOE¹⁷ amb Felipe González com a President del Govern.

¹⁵ V. Annex I.

¹⁶ Ministra de cultura i Benestar entre 1981 i 1982.

¹⁷ Partit Socialista Obrer d’Espanya, fundat l’any 1879.

El 24 d'octubre del 1983 es va crear el *Instituto de la Mujer*, un organisme de l'Administració de l'Estat que va tenir com a objectiu promoure i fomentar les condicions d'igualtat social entre els dos sexes així com la participació de la dona a la vida política, cultural, econòmica i social (RAMOS, 2014, 280).

És important tenir en compte que Espanya va entrar a la UE l'any 1986 perquè per poder entrar-hi, el país va haver d'introduir modificacions a les normatives. Entre elles, les relacionades amb la igualtat de les dones vers als homes. Pel que l'entrada d'Espanya a la UE és un punt clau pels drets de les dones. Un dels passos previs que es va fer a l'any 1985 va ser l'entrada en vigor la Llei Orgànica 5/1985, de 19 de Juny, del Règim Electoral General (d'ara en endavant, LOREG)¹⁸.

Gràcies a la pressió que van fer els moviments feministes es va parlar per primer cop de quota mínima de representació política a Espanya. Va ser l'any 1987 amb Felipe González com a Secretari General del partit Socialista que es posicionava al capdavant. La quota va ser del 25% (SISINIO, 2011, 240), és a dir, que com a mínim hi havia d'haver un 25 % de dones ocupant llocs de representació des de dins de cada partit.

L'any 1988 va entrar en funcionament el *Primer Pla per a la Igualtat d'Oportunitats de les Dones* que consistia en establir la plena igualtat en l'àmbit de l'educació, de la salut, protecció social i relacions laborals (SISINIO, 2011, 240). L'any 1995 es va dur a terme el *Segon Pla per a la Igualtat d'Oportunitats de les Dones*. En aquest últim, es tenia en compte la participació activa de la dona en l'esfera política. Alguns dels objectius generals d'aquest segon pla, van ser:

aplicar i desenvolupar la legislació igualitària, difondre una imatge social de les dones ajustada a la seva realitat actual, promoure un repartiment equitatiu de responsabilitats domèstiques, incrementar la participació social i política de les dones, propiciar l'accés de les dones a llocs de decisió (INSTITUTO DE LA MUJER, 1995, 29).

El primer cop que una dona va ocupar el càrrec de Presidenta del Senat a Espanya va ser l'any 1999, *Esperanza Aguirre* del Partit Popular i un any més tard *Luisa Fernanda Rudi* va ser Presidenta del Congrés dels Diputats l'any 2000 fins al 2004.

Per tant, gràcies a la influència del moviment feminista a Barcelona que va ser de gran importància, la igualtat dels drets entre dones i homes va ser un dels objectius primordials de la política. El Partit Comunista també va contribuir en la igualtat

¹⁸ BOE NÚM. 147, DE 21/06/1985.

presentant esmenes a la Constitució del 31, va entrar en vigor una nova Constitució on es van recollir drets fonamentals per les dones. En definitiva, amb la democràcia es van implantar mesures positives a favor de la dona, es van crear organismes que tenien en compte la igualtat com l'*Institut de la Dona*. Espanya va adherir-se a la UE que va afavorir la normativa existent sobre igualtat d'oportunitats en la representació política com la LOREG. I es van introduir quotes mínima de representació, així com plans d'igualtat.

2.4 La democràcia paritària al S.XXI a Espanya

El terme *democràcia paritària* és la “forma d'organització social i política en la que existeix igualtat de número i de drets dels diferents col·lectius que componen la societat i que han de formar part dels òrgans decisors i de govern” (MUJERES EN RED).

Segons Rosa Cobo ¹⁹ la noció de *democràcia paritària*

neix de la contradicció entre l'augment de dones en molts dels àmbits de la vida social, i la seva absència en els espais on es voten les lleis i es prenen decisions que afecten al conjunt de la societat i molt particularment a les vides de les dones (COBO, 2004, 19).

Es tracta d'un instrument polític que intenta pal·liar el patriarquisme encara existent a la nostra societat no només de manera quantitativa com s'ha fet fins ara amb les quotes de representació política, sinó també de manera qualitativa valorant a les dones de la mateixa manera que es valora als homes, establint les mateixes oportunitats de participació política.

Cal destacar diversos esdeveniments que donen lloc a la democràcia paritària. D'una banda, l'any 2001 es va presentar una Proposta de Llei electoral pel grup Socialista on s'establí una participació equilibrada entre dones i homes de tal manera que la diferència entre els dos sexes no superés el 60% ni fos inferior del 40% (PONS, 2002, 54). Però no va ser fins l'any 2004 quan el Partit Socialista després d'haver guanyat les eleccions generals, va formar el primer Govern paritari a Espanya (PONS, 2002, 54). “El concepte de paritat va aparèixer com una alternativa front a les quotes electorals [...] el que s'aconsegueix és garantir efectivament la igualtat per homes i dones en les posicions de poder” (DE LA FUENTE, 2007, 135).

¹⁹ Escriptora i professora de Sociologia del Gènere de la Universitat de A Coruña.

D'altra banda, l'any 2003 el Comitè de Ministres del Consell d'Europa va donar iniciativa als Estats Membre per “prendre mesures, inclosos canvis constitucionals i/o legislatius, que promoguessin una participació equilibrada de dones i homes en la presa de decisions polítiques i públiques [...] no inferior al 40 per 100” (RODRÍGUEZ; RUBIO, 2007, 120).

L'any 2007 també és un esdeveniment important ja que hi va haver una reforma de la LOREG. D'aquesta modificació s'ha de destacar l'art.44.bis on es va tenir en compte la participació equilibrada en la política entre els dos sexes:

Els diputats al Parlament Europeu i membre de les Assemblees Legislatives de les Comunitats Autònomes hauran de tenir una composició equilibrada de dones i d'homes, de manera que en el conjunt de la llista els candidats de cadascun dels sexes suposi com a mínim el quaranta per cent. Quan el número de llocs a cobrir sigui inferior a cinc, la proporció de dones i homes serà el més proper possible a l'equilibri numèric.

Aquesta reforma es va establir a la Llei Orgànica 3/2007, de 22 de Març, per la igualtat efectiva entre dones i homes (d'ara en endavant LOIEDH) entrada en vigor el mateix any. Es crea a LOIEDH degut al redactat de l'art.149.1.1 de la CE que fa al·lusió a l'obtenció de la competència bàsica en matèria d'igualtat que té l'Estat donat que afecta al conjunt dels espanyols. Aquesta nova llei,

dedica especial atenció al foment del principi de presència o composició equilibrada, entenent aquesta com la presència de dones i homes en òrgans i càrrecs de responsabilitat, de manera que les persones de cada sexe no superin el seixanta per cent ni siguin menys del quaranta per cent (INE).

De la LOIEDH cal destacar-ne l'art.14.4 que estableix “la participació equilibrada de dones i homes en les candidatures electorals i en la presa de decisions”, l'art. 16 “els poders públics procuraran atendre al principi de presència equilibrada de dones i homes en el nomenament i designacions dels càrrecs de responsabilitat que els corresponguin”. I l'art.52 que obliga al govern a tenir en compte el principi de presència equilibrada de dones i homes a l'hora de nomenar titulars d'òrgans directius de l'administració general de l'estat i dels organismes públics.

També és important tenir en compte l'any 2008 perquè la igualtat entre dones i homes va començar a ser un objectiu institucional. A partir d'aquest, la societat s'ha de conscienciar en les “diferències entre homes i dones, de les desigualtats i de la discriminació de gènere” (URIBE, 2013, 123).

L'any 2010 es va crear l'Institut Europeu d'Igualtat de Gènere (EIGE), però destaca perquè serveix per realitzar estudis i estadístiques. Per tant, no té la funció d'avaluar ni d'informar sobre polítiques portades a cap per la Comissió Europea ni pel Parlament Europeu (PAZOS, 2013, 272).

Per últim, cal destacar l'any 2013 quan s'elabora una Proposició de canvi de Llei Electoral anomenada *l·listes cremallera* presentada pel Partit Socialista. La proposta consistia en establir el 50 % de les candidatures a dones i un altre 50% a homes, i que a més a més, a les l·listes, les dones i els homes s'intercalessin posicions. D'aquesta manera, es garantia que les dones estiguessin en posicions on podien ser escollides (GUTIÉRREZ, El País). Però no tots els partits la van tenir en compte.

Vegem doncs, l'evolució de la presència de la dona a la política fins a dia d'avui²⁰:

Durant la legislatura de 1986-1989, es produeix un augment de percentatge de dones al Govern d'Espanya. Si ens fixem amb les dates, coincideix amb l'entrada a la UE que va obligar al país a reformar normatives i fer-ne de noves. D'entre elles, normativa sobre la igualtat d'oportunitats en l'accés a la política com és el cas de la LOREG. En les següents legislatures, la presència de dones en l'àmbit polític, augmenta de manera progressiva. Pel que aquests esdeveniments van ser efectius a l'objectiu d'augmentar la presència femenina a la política.

Durant la legislatura de 2000-2004, es produeix un altre augment respecte l'anterior. És degut a la regulació de les quotes electorals. S'obligava a establir un mínim del 40% i un màxim del 60% de representació de dones i homes al Govern. Cal destacar que al Senat hi va haver un augment considerable.

En la legislatura de 2004-2008 s'aprecia un augment respecte l'anterior ja que l'any 2007 va entrar en vigor la LOIEDH. Però es dedueix que no va ser gaire efectiva ja que tal i com s'observa a la legislatura següent, 2008-2011, la presència femenina al Govern disminueix. En la següent legislatura, es manté el percentatge de dones a la política en el Congrés, però al Senat augmenta.

²⁰ V. Annex II.

Per tant, tot i haver lleis en vigor que contribueixen a pal·liar el problema de la infrarepresentació de la dona a nivell polític a Espanya, no són suficients ja que el percentatge de dones en el Govern ha disminuït. Però en sabem les causes o els factors que influeixen en la infrarepresentació de la dona? Aquest plantejament ens porta al següent capítol.

Així doncs, es pot determinar que la *paritat* ha donat instruments per afavorir l'objecte d'estudi d'aquest treball. Tals com la quota del 40-60% de representació d'ambdós sexes en les eleccions, la UE que dóna peu a establir canvis normatius i noves regulacions jurídiques per tal d'afavorir la participació de la dona en la política, l'entrada d'una llei orgànica específica per la igualtat entre homes i dones en tots els àmbits sigui en la presa de decisions com en l'àmbit laboral, etc. I les llistes cremallera que han implantat alguns partits polítics.

Capítol III. Dones en la política

La dona i l'home han estat sempre dos sexes diferenciats per la societat. S'ha considerat a la dona inferior a l'home²¹. És degut a les desigualtats, la subordinació i la dominació de les dones que està construïda a través de les ordres socials, econòmiques i polítiques de les societats. Per aquest motiu aquest capítol tracta sobre la igualtat entre els dos sexes i els obstacles que impedeixen un augment de presència de la dona a la política. També s'explica el cas de Noruega ja que és un dels pocs països del món que ha aconseguit tenir un equilibri de la dona respecte a l'home major del 40% en la representació política. Així mateix, es parla sobre la importància d'entendre el perquè de la insistència de l'entrada de la dona a la política. Per últim, es coneixen els obstacles que les dones tenen alhora d'entrar a la política.

3.1 *Gènere i sexe, dos paraules sinònimes?*

Abans de desenvolupar el present capítol, s'han de tenir clars dos conceptes que sovint es confonen: *gènere* i *sexe*. És important saber que tots els conceptes han estat introduïts i han anat canviant segons el moment històric i el poder del Govern.

Es parla de *gènere* quan ens referim a “la construcció social i cultural que defineix les diferents característiques emocionals, afectives i intel·lectuals, així com comportaments que cada societat assigna com a propis i naturals d'homes o de dones” (BÉRBEL, 2008). Mentre que el *sexe* ve determinat per la naturalesa; es neix dona o home.

Un clar exemple de *gènere* són els *estereotips* dels que es parlarà més endavant com un dels factors que influeix en la baixa presència de la dona a la política. Per exemple, la tendència de distingir a una nena d'un nen pel color rosa. Aquests estereotips també són visibles quan una nena plora, que des de ben petita se la consola. Però en el cas d'un nen, se li ensenya des de ben petit que ha de ser fort i espavilar-se. El pitjor és que no només es dóna en nens, també passa amb els adults en l'àmbit de la feina. Normalment els que ocupen càrrecs de més responsabilitat són els homes, o quan el fill es posa malalt normalment és la dona la que ha de deixar d'anar a la feina per cuidar-lo. Al mateix temps, els estereotips també són reflectits al nostre dia a dia. Per diferenciar el

²¹ V. Annex III

sexe femení del masculí, es simbolitza una faldilla, o fins i tot, quan volem referir-nos a un grup de persones on hi ha els dos sexes, tendim a dir sempre les paraules en masculí.

Tots aquests valors i actituds que la societat ens transmet des de que som petits, s'anomena *socialització política* (VERGE, 2014, 104). Encara avui la *socialització de les dones* “tendeix a centrar-se en rols polítics més passius en comparació amb la dels homes, contribuint a establir diferents creences i actituds sobre la política” (VERGE, 2014, 105).

En la política la diferència entre la representació exercida per una dona o per un home és explicada pels diversos tipus de representacions que actuen en la política: la *representació de l'‘estar’* que significa la presència de l'individu en la representació; i la del *‘ser’* on s'implica el *gènere* de l'individu que representa la política (YUSTE, 2011, 29). Per resumir, el *gènere* es dona com un aprenentatge que es fa al llarg de les experiències viscudes. Mentre que el *sexe* és una condició biològica.

3.2 Equitat de la dona en relació a l'home

El moviment feminista que va tenir lloc al S.XIX a Espanya establia com a principi fonamental la idea que dones i homes tenen les mateixes capacitats essencials; gaudir de les mateixes oportunitats i trencar amb la societat patriarcal. Però hi ha una sèrie de factors que dificulten la presència femenina a la política. Per aquest motiu és important que “l'existència de barreres tant estructurals com ideològiques han de superar-se mitjançant accions positives” (INSTITUTO DELA MUJER, 2004, 12). De fet, les dones no tenen presència significativa a la política per la *discriminació social* que actualment hi són sotmeses. Per consegüent no es pot millorar la situació social de les dones mentre aquestes no assumeixin càrrecs polítics de gran responsabilitat (MARTÍNEZ, 1990,64). Es tracta d'un cercle viciós: és la societat la que impedeix que les dones es posicionin en llocs de representació política, o és la política la que ho impedeix? És per aquest motiu, que s'han de formular *accions positives* a favor de la dona tal i com es venia dient anteriorment.

A què anomenem *acció positiva*? És una “estratègia temporal destinada a remoure els obstacles que impedeixen que les dones puguin arribar a una igualtat real d'oportunitats [és a dir, sense obstacles] en l'àmbit laboral, polític i econòmic” (MARTÍN, 2014, 174). Es tracta doncs, d'una de les principals estratègies polítiques a

favor de l'equitat entre dones i homes. Juntament a aquesta també s'hi troben la *igualtat d'oportunitats* i el *mainstreaming* (DE LA FUENTE, 2007, 21). Per la seva banda, la *igualtat d'oportunitats* té com a objectiu “donar les mateixes oportunitats que als homes per a què no existeixi discriminació a favor d'uns i en contra de les altres en el món públic” (DE LA FUENTE, 2007, 21). Va ser pensada per promoure la *formació de les dones* i així, poder formar part de l'esfera pública. De la mateixa manera, amb aquesta estratègia es van eliminar i modificar lleis que tinguessin contingut discriminatori cap a la dona (DE LA FUENTE, 2007, 21). D'altra banda, el *mainstreaming* incideix en la incorporació d'igualtat de gènere en totes les polítiques. Segons la definició del Grup de Treball sobre el Mainstreaming del Consell Europeu, és

l'organització, la millora, el desenvolupament i l'avaluació de processos polítics, de tal manera que la perspectiva d'igualtat de gènere, s'incorpora en totes les polítiques, a tots els nivells i en totes les etapes, pels actors involucrats en l'adopció de mesures polítiques (DE LA FUENTE, 2007, 23).

Tot i així, hi ha un continu de diferències de gènere tant a nivell social com econòmic, laboral i polític. Tal i com es pot comprovar al nostre entorn, el treball al que accedeixen les dones és de dos tipus: poc qualificat o feminitzat com és infermeria, educació, secretaria o neteja. Una de les raons per les quals es dona aquesta situació és que són de fàcil accés per al sexe femení. Una altra de les raons és que es tracta de llocs de treball on se senten còmodes ja que no existeix una gran rivalitat (RENAU, 1990, 237). Per contra, molts homes prenen llocs d'alta responsabilitat com la política. Per aquest motiu, l'increment de dones en la política, és tot un repte i una amenaça a la jerarquia política masculina.

Significa doncs, que continuem vivint en una societat patriarcal, com ja s'ha dit anteriorment, on tot i haver participació de les dones en els espais públics, no ha suposat un repartiment equilibrat de les feines en l'esfera privada entre els dos sexes. Fet que condiciona a què la dona hagi de realitzar una pluralitat de tasques, no només les de la feina, sinó també les que tenen relació amb la família, tenint així, una *dobla jornada* on una d'elles no té remuneració ni reconeixement social. Per canviar aquesta mentalitat hauria d'haver canvis socials que repercutissin a l'*androcentrisme* que marca la realització de polítiques actualment (DE LA FUENTE, 2007, 58). Una de les maneres seria la cooperació de més homes en llocs de treball feminitzats així com de la vida pública.

L'*androcentrisme* creat per la societat patriarcal dóna ressò a la infrarepresentació de les dones existent a Espanya. Ve donat en el moment en que totes les decisions són preses per l'home i a favor de l'home. Es crea una visió de "mala qualitat de la democràcia, de la falta d'igualtat i de l'escassa legitimitat de les institucions polítiques" (LOMBARDO, 2008, 105). Així doncs, és present la desigualtat en la participació política on hi predomina el sexe masculí en els llocs de poder. Com a conseqüència es dóna la subordinació de les dones i l'existència de prejudicis de gènere en la política i la persistència d'estructures masculines que guarda relació amb el que s'anomenen 'valors masculins' que la societat patriarcal ha creat donant als homes valors com la competitivitat i la força de poder. (LOMBARDO, 2008, 105).

Hi ha pocs països arreu del món on la dona representi més del 40% en la política com és el cas dels països escandinaus. Vegem el cas de Noruega. Berit Äs²² explica en un apartat del llibre *Participación política de las mujeres* de Judith Astelarra com Noruega ha aconseguit tenir un número elevat de dones al Parlament. A continuació se'n fa una breu explicació:

Durant la història Noruega va ser ocupada per danesos, suecs i alemanys. Com la població noruega va haver de lluitar per l'alliberació constantment, no va ser rellevant el fet de fer-ho amb dones o homes. Äs explica "quan un s'està lluitant per l'alliberació no es qüestiona contínuament si els seus companys són dones o homes" (ÄS, 1990, 202). Per això, quan va arribar la industrialització *les divisions de classe social no estaven tan accentuades*. Una altra de les raons per les quals hi ha un major nombre de dones al Parlament Norueg és l'ampliació de polítiques socials gràcies a la implementació de *l'Estat del Benestar*. També els afavoreix l'*obligatorietat* de tenir un 40% de dones en la política.

També hi ha cinc factors que contribueixen a una alta presència de la dona a la política: un d'ells és l'existència d'una participació proporcional *sense existir circumscripcions electorals en un sol representat*; a de més *cada escó ha d'estar obert a moltes persones* i no a poques en cada circumscripció; un altre factor és el *nivell d'educació de les dones* que ha de ser equivalent a la de l'home; també influeix crear un

²² Membre del Parlament de Noruega entre 1973 i 1977 i Primera líder del Partit Socialista de Noruega entre 1975 i 1976.

país socialdemòcrata on les dones tenen millors posicions; per últim, que el país tingui una *religió d'influència protestant o luterana* (ÄS, 1990, 202).

Per tant, és evident que cada país té circumstàncies diferents segons la els fets històrics i els partits polítics que hagin governat. A diferència de Noruega, Espanya sempre ha experimentat una estructura social marcada per la divisió de classes socials. A més a més, ha estat presidida per una tradició bipartidista on el partit de dretes i d'esquerres han estat governant fins a dia d'avui. Cosa que fa inestable les mesures normatives que s'implanten a causa de la diferència ideològica entre els partits.

Així doncs, és necessària la *igualtat real* entre gèneres per l'existència d'un règim democràtic i conseqüentment per avançar en els valors i pensaments que la societat crea al llarg del temps segons el moment històric i el poder polític que hi ha (MARTINEZ, 1990, 39).

3.3 Importància de la participació política de la dona

La política està directament relacionada amb els interessos i el benestar de la societat, però fins ara s'ha basat únicament en un punt de vista androcèntric. En paraules de Martínez “per canviar la política és precís, que entrin a l'esfera pública problemes que la mentalitat patriarcal ha definit fins ara com a privats” (MARTINEZ 1990, 41). El camí per fer-ho és facilitar l'accés de les dones en la política d'aquesta manera es tindrien en compte temes clau que les afecten directament (normalment solen abordar qüestions relacionades amb l'esfera privada). Un exemple és la reforma de la llei sobre la interrupció voluntària de l'embaràs l'any 2014 que va ser proposada pel Ministre Alberto Ruiz Gallardón. La reforma impedia que les dones poguessin avortar encara que hi hagués una mal formació del fetus. Aquesta proposta de llei no va ser acceptada. Implicava un pas cap al passat quan es va imposar la mateixa llei l'any 1985. Per tant, Gallardón va decidir sobre la vida de la dona sense tenir en compte el seu dret a decidir en qüestions que els afecten directament. Cal recordar doncs, l'art.14 CE: “ambdós sexes són iguals davant la llei.” Per impedir que els homes decideixin lleis que afecten directament al sexe femení, s'ha de *sensibilitzar a la població* de la importància de la dona a un càrrec polític. A continuació s'exposen els motius:

El principal motiu que fa important la presència de la dona en l'àmbit polític convencional és que tenen una *manera de fer política diferent* a la que s'ha fet fins ara

donat que tenen altres maneres d'actuar i altres prioritats front als homes (PASTOR, 2011, 25). Es centren en temes que les afecta de manera directa, com l'educació, els serveis socials, la planificació familiar, els llocs de treball i la participació de les dones tant en la política com en la feina d'alta responsabilitat.

El següent motiu, ve determinat pel fet que les dones tenen *actituds, creences i valors característics del seu gènere*, centrats en els seus problemes i interessos. Pel que aporten noves idees i diferents pensaments. Repercutiria en un canvi d'actitud respecte a la igualtat de gènere i respecte a l'aprovació de normativa i presentació de propostes legislatives (VERGE, 2014, 73).

Una altra de les raons que dóna peu a la importància de la participació de la dona en càrrecs polítics, és que “solen ser *igual o més competents que els homes*” (ASTELARRA, 1990, 18). Per últim, l'accés de la dona en el citat àmbit seria un “signe de paritat i justícia social” i alhora es *trencarien els estereotips establerts* (VERGE, 2014, 72).

Convé recordar que la dona va fer un gran pas per obtenir el dret de vot gràcies a una sèrie de moviments feministes que van ser de gran rellevància. Doncs el que s'ha de fer ara (i el que s'hauria d'haver fet fa temps) és assolir un procés de *socialització política* destacant els *rols de les dones* que són capaces de liderar. Tal i com diu l'autora Raquel Pastor,

lo bo hagués estat, potser, que la dona hagués pogut incorporar-se [a la política] als anys 80, quan es feien les primeres lleis, que es podia haver vist la importància de la dona a les lleis bàsiques. Ha arribat després quan lo bàsic ja està elaborat, ara venen un altre tipus de lleis que són ja el desenvolupament d'aquelles, i, quan menys debat parlamentari es produeix. [...] Sempre el punt femení es nota, tot s'ha de dir, i això és bo (PASTOR, 2011, 25).

La política no és un àmbit únicament per a homes, ni tampoc un àmbit per a dones que “han aconseguit *adaptar-se als paràmetres masculins*” (RODRÍGUEZ; RUBIO, 2007, 152), sinó que ho és per persones que són capaces d'assolir gran responsabilitat capaces de liderar. És precís doncs, que alhora de prendre decisions hi hagi un número equilibrat d'ambdós sexes ja que entre els dos han de decidir el que és millor pel bé comú degut a que cadascun aporta idees i interessos diferents.

3.4 Factors que incideixen en la infrarepresentació de la dona política

Ja s'ha comprovat en el Capítol II que aconseguir el sufragi femení a Espanya va ser un llarg camí ple d'entrebancs. Un cop concedit, van entrar en vigor instruments d'acció positiva cap a les dones com les quotes electorals, lleis com la LOIEDH i modificacions en la LOREG, totes elles pensades per fer front a la baixa presència de les dones en la política. Tot i així, no ha estat suficient ja que les dones han estat invisibilitzades a través de pràctiques representatives, interpretatives i comunicatives de la pròpia cultura a més de menysprear a la dona en les interaccions quotidianes (COBOS, 2004, 23).

Es dona a causa del '*sostre de vidre*' definit com les dificultats que troben les dones en el seu desenvolupament professional per arribar a llocs d'alta representació degut als prejudicis de gènere (PARELLA, 2005). A continuació s'exposen els factors relacionats entre sí que són obstacles per a l'accés de la dona en la política. El principal factor és la *base social patriarcal* que encara que actualment segueix existint a la nostra societat. S'entén per base patriarcal

un sistema de relacions socials sexe-polítics basades en diferents institucions públiques i privades [...] instaurat pels homes, que com a grup social i de manera individual s'apropien de la seva força productiva i reproductiva [...] ja sigui de manera pacífica o a través de la violència (FONTANELA, 2008).

Així doncs, la dona està subordinada per l'home donant-se aquesta situació no només a la família sinó també a la política. D'aquest factor se'n deriven altres com es veu seguidament. A arrel de l'existència d'una societat patriarcal es crea la *divisió del treball* on s'hi distingeix l'esfera privada representada per dones, de la pública representada per homes. Quan es parla de vida privada es fa referència al treball reproductiu que equival a tasques domèstiques i familiars com netejar la casa, fer la compra o fer-se càrrec dels nens. Com es tracta d'activitats que no requereixen de contacte amb l'exterior, és un treball que no està valorat públicament perquè no gaudeix de reconeixement social. Com a conseqüència no està remunerat. Mentre que la vida pública fa referència al treball productiu que per contra són tasques valorades públicament ja que tenen reconeixement social, per tant estan remunerades, per tant, es tracta d'activitats que proporcionen autonomia i independència econòmica (DE LA FUENTE, 2007, 132). Segons Judith Astelarra²³ la situació social de les dones en l'àmbit públic ve determinat pel rol que té a la seva família. Afirmar que es tracta d'un

²³ Sociòloga i feminista.

fenomen que ha estat emprat com a factor utilitzat pels comportaments femenins (ASTELARRA, 1990, 11).

Els *estereotips* dels que se n'ha parlat anteriorment és un altre dels obstacles que impedeix l'augment de participació femenina a nivell polític. Fan que la societat determini el que està bé o el que està malament per a cadascun dels sexes. Des de sempre els homes han ocupat llocs de feina de gran importància mentre que les dones passaven la majoria del seu temps a casa realitzant tasques domèstiques. No tenen temps per agrupar-se en associacions o en participar en reunions de ningun tipus. Les dones al no realitzar tasques reconegudes socialment, no adquireixen la confiança suficient com per fer front a un càrrec de gran importància com la política, a més a més de la competitivitat que hi puguin trobar.

El *factor psicològic* també s'ha de considerar com a obstacle a conseqüència de la falta d'apropament entre dones a altres institucions públiques. Aquest factor ve determinat pels rols masculins als que creuen que s'han d'adaptar per exercir el càrrec. Això generen falta de confiança en elles mateixes, pel que existeix l'*apoderament* en les dones. S'entén per *apoderament* “un conjunt d'accions i processos orientats a adoptar un major poder per prendre decisions [...] capacitat d'actuar eficaçment a l'esfera pública, mobilitat i visibilitat en la comunitat” (DE LA FUENTE, 2007, 132). De fet ja es va parlar per primer cop d'aquest terme a la Conferència Mundial celebrada a Pekín l'any 1995 on es va considerar que era una de les millors tècniques perquè “les polítiques d'igualtat fossin eficaces a la pràctica” (SISINIO, 2011, 248).

Un altre dels factors és la *limitació de temps* que tenen per dedicar-se a la política ja que la societat patriarcal dóna per suposat l'obligatorietat que tenen les dones de fer-se responsables de l'esfera privada. Aquest, incideix en la infrarepresentació de la dona a nivell polític. També repercuteix en el poc temps que tenen per destinar a informar-se detingudament i de contrastar opinions, o assistir a cursets. D'altra banda, és cert que les dones polítiques espanyoles s'incorporen més tard a la política quan els seus fills ja són grans ja que així no tenen la responsabilitat de criar-los pel que la dona permet destinar més temps a la política (ASTELARRA, 1990, 17).

La *discriminació directa* que pateixen les dones a causa dels fonaments patriarcal de la societat. Aquest tipus de discriminació fa referència a la situació en què es troba una persona que és, ha estat o bé, pogués estar tractada, en atenció al seu sexe, de manera menys favorable que una altra en una situació semblant. Es dóna per exemple,

en la col·locació de les dones en les llistes electorals que molts cops s'ubiquen en posicions que són de difícil elecció (ASTELARRA, 1990, 18). Una acció positiva a favor de les dones en relació al tema tractat és tal i com s'ha explicat al Capítol II la proposta de les *llistes cremallera* que afavorien a les dones per ser escollides com a candidates. La discriminació directe també es dóna segons la cultura que té la dona i l'home que varia a causa del rols.

També hi ha la *discriminació indirecta* que incideix en la poca presència de dones a la política. Partint que “des d'un punt de vista feminista es considera que la naturalesa del Dret està dominat per l'home per sobre de la dona” (IGLESIAS, 2012, 68). S'entén doncs que el Dret privilegia el punt de vista masculí. Pel que “sosté únicament en l'experiència masculina de l'autoritat” (IGLESIAS, 2012, 68).

Hi ha diferents maneres d'entendre la discriminació indirecta per raó de sexe. D'una banda, segons la Directiva 2000/78/CE del Consell de 27 Novembre entén que es dóna discriminació directa quan es tracta d'un desavantatge per raó d'una religió, discapacitat, edat o orientació sexual determinada respecte a altres persones. D'altra banda, la LOIEDH considera que existeix discriminació indirecta per raó de sexe quan hi ha un criteri que pot justificar-ho de manera objectiva segons la finalitat que es vol arribar (IGLESIAS, 2012, 70).

Segons Lovenduski²⁴, “gran part de l'explicació del predomini masculí en les Assemblees Legislatives i en els Governos que es caracteritza a la Europa Occidental” és en el resultat de les decisions dels partits sobre qui seran els seus candidats” (YUSTE, 2011, 39). Per tant, hi ha un últim factor dels citats fins ara que és la *influència dels partits polítics* en la manera d'incentivar a la dona o de donar més oportunitats a aquesta per arribar a llocs de representació política donat que són els “encarregats de fer les regles del sistema electoral” [...] tanmateix, poden fer “més o menys favorable la incorporació de dones en les seves candidatures” (YUSTE, 2011, 38). En aquest context influeixen segons el tipus de reclutament que fan, la ideologia que tenen i les quotes que adopten que donen un resultat sobre la presència de la dona en la política.

²⁴ Professora de Ciències Polítiques a la Universitat de Londres.

Capítol IV. Hipòtesis i Metodologia

4.1 Hipòtesis plantejades

En el treball es plantejen set hipòtesis que posteriorment seran afirmades o refutades segons la base teòrica estudiada i la metodologia utilitzada, que són diferents entrevistes a persones que han tingut i tenen contacte directe amb la política convencional.

H1: El fet que hi hagi una democràcia paritària ha repercutit a l'augment de la dona en la representació política.

H2: La infrarepresentació política de la dona respecte a l'home, no és només una qüestió de normativa, sinó també de factors sociològics.

H3: Que la dona tingui un càrrec polític, repercuteix en la manera de fer política.

H4: Les diferències de gèneres influeixen en la infrarepresentació política.

H5: La presència de la dona en la política s'ha vist reflectida en l'àmbit d'igualtat de gènere.

H6: No existeix cap política que faci totalment efectiva la igualtat entre gèneres.

H7: Les dones participen menys en la política ja que els hi és aliè a la seva vida quotidiana.

4.2 Metodologia utilitzada

La metodologia utilitzada d'aquest treball és qualitativa ja que és la millor manera per abordar l'objecte d'estudi que com ja s'ha dit en anteriors casos, és la infrarepresentació de la dona a la política. A través del mètode qualitatiu es pot obtenir informació de l'objecte d'estudi a partir d'una visió social des de dins. És a dir, des de la realitat a través de l'experiència viscuda d'una persona. El mètode emprat té un avantatge econòmic ja que no s'han de gastar recursos materials. És un instrument del que s'hi pot extreure la informació concreta que es necessiti, a més a més, permet saber informació que resulta difícil d'observar (ALONSO Y LOMBARDO, 2014, 29-30).

L'obtenció de dades a través d'aquest mètode es du a terme mitjançant la realització d'entrevistes, observacions o documents. En aquest cas, s'ha fet ús de l'*entrevista* ja que es tracta d'una tècnica utilitzada per obtenir informació de manera presencial a una o varies persones amb una finalitat específica. Al tractar-se de persones conegudes en

l'àmbit de la política, s'entén que la informació és fiable ja que es tenen en compte les experiències polítiques. Les entrevistes²⁵ s'han realitzat de manera individual a través del correu electrònic a les següents persones:

○ *Sara Bérbel Sànchez (Sabadell, 1963):*

Doctorada en Psicologia Social y postgruada en Anàlisi i Conducció de Grups per la Universitat de Barcelona. Va ser Directora general d' "Igualtat d'Oportunitats" en el Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya entre l'any 2002 i 2004. També va ser Coordinadora de polítiques d'Igualtat, de promoció econòmica i d'economia social a l'Ajuntament de Barcelona entre l'any 2004 i 2005. I Presidenta de l'Institut Català de les Dones l'any 2006 .

Destaca pel seu interès professional en investigacions sobre el desenvolupament dels moviments socials pel canvi social en especial, pels grups de dones com agents actius. Investiga sobre la intervenció de la dona en la política i en l'empresa, en el disseny de models de lideratge i igualtat social. Va rebre el *Premi Aspasia* en defensa de la equitat de gènere l'any 2014.

Actualment, és directora de *Empowerment Hub*, un projecte d'apoderament personal i social que compagina amb la docència de professorat de Psicologia Social a la Universitat de Barcelona. Ha escrit llibres com el de *Directivas y empresarias*.

○ *Mª Dolors Renau Manén (Barcelona, 1936):*

És Diplomada en Psicologia per l'Institut de Psicologia de la Universitat de París. Va ser diputada del Congrés dels Diputats pel Partit Socialista Oobrer Espanyol entre els anys 1982 i 1986. Durant la legislatura va formar part de la Comissió de Política Social, Sanitat i Treball on va treballar en l'elaboració de la Llei de Sanitat en temes específics de Salut Mental i Infància. També va formar part de la Comissió de Justícia en temes relacionats amb la Inadaptació infantil i juvenil i amb la delinqüència juvenil.

Tanmateix, va ser Diputada del Parlament Europeu per designació de les Corts Generals entre el 1986 i 1987. I Comissionada de Presidència de la Diputació per Xarxes Internacionals d'Igualtat i Ciutadania entre els anys 2004 i 2006.

²⁵ V. Annex V

També ha estat Directora General de Protecció Jurídica del Menor en el Ministeri de Justícia entre 1986 i 1988. Va participar en la Llei de Drets del Menor i la Llei d'Adopció.

Actualment, es dedica a la Formació Política de Dones i és autora de llibres sobre política i feminisme com *La voz pública de las Mujeres*.

○ *Higini Clotas Cierco (Barcelona, 1947):*

Diplomat en Arquitectura a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Va ser membre fundador del Partit dels Socialistes de Catalunya l'any 1978. Va ser Diputat al Parlament de Catalunya pel Partit Socialista en la circumscripció de Barcelona entre l'any 1980 i el 2010 del que va ser membre de la comissió executiva entre els anys 1978 i 2004 També ha estat secretari nacional entre els anys 1980 i 1982, secretari de l'àrea de política parlamentària entre el 1982 i 2000 i de l'àrea de l'Estatut i lleis bàsiques entre el 2000 i el 2004. Tanmateix, ha estat Membre fundador de la *Fundació Rafael Campalans*.

○ *Montserrat Palau Vergés (Tarragona, 1958):*

Doctorada en Filologia Catalana a la Universitat de Barcelona. Va rebre la Distinció de Maria Antònia Ferrer, reconeixement que dóna la Universitat Rovira i Virgili per la defensa dels drets de les dones i la seva visibilització.

Actualment és Professora de literatura catalana a la Universitat Rovira i Virgili i de l'Institut Universitari d'Estudis de Dones i Gènere i Diputada del Parlament de Catalunya en la circumscripció de Tarragona des del 2015 en el Partit de Junts pel Sí.

○ *Sergi Saladié (Vandellós, 1974):*

Llicenciat en Geografia a la Universitat Rovira i Virgili. Postgrau en Arquitectura del Paisatge per la Universitat Politècnica de Catalunya i Màster en Estudis Territorials i Urbanístics a la Universitat Pompeu Fabra.

Actualment és Professor associat al Departament de Geografia de la Universitat Rovira i Virgili Diputat al Parlament de Catalunya en la circumscripció de Tarragona en

el Partit Cndidatura d'Unitat Popular des del 2015 i Portaveu de la Coordinadora Anticementiri Nuclear de Catalunya.

Destacar que també s'ha intentat contactar amb *Jordi Roca Mas*, ex Diputat al Parlament de Catalunya en la circumscripció de Tarragona pel Partit Popular entre l'any 2011 i 2015 i actual Diputat en el Congrés dels Diputats pel mateix partit des del 2016; i a *Carolina Bescansa Hernández*, actual Diputada en el Congrés dels Diputats des del Gener del 2016 pel Partit de Podemos, però no hi va haver resposta alguna.

CONCLUSIONS

Aconseguir el vot femení va ser un llarg i costós procés. Però gràcies a una lluita constant, gràcies als moviments feministes com el Col·lectiu de Barcelona, als organismes com l'Institut de la Dona, als esdeveniments com l'Any de la Dona i a la Constitució Espanyola de l'any 1931, el vot femení va ser concedit.

Els Plans d'Igualtat d'Oportunitats de les Dones, la quota mínima de representació, l'adhesió d'Espanya a la UE, les normatives com la LOREG i la LOIEDH, han contribuït a l'augment de la representació de la dona a la política convencional segons els estudis realitzats i les entrevistes fetes. Tot i així, les lleis que hi ha actualment no són suficients per pal·liar la baixa representació femenina, perquè tot i que en el Parlament hagi augmentat, el percentatge de dones en el Govern ha disminuït des de l'any 2010 tal i com s'observa a l'Annex II. Segons les entrevistes, una de les causes és perquè es troben maneres d'eludir la quota mínima de representació.

En síntesi, la *hipòtesi ú és acceptada* donat que la democràcia paritaria, amb la modificació de la LOREG i la LOIEDH juntament amb la quota mínima de representació, han afavorit l'augment representatiu de la dona a la política tot i no ser suficients.

Analitzada la infrarepresentació femenina en l'àmbit polític, cal reforçar les normatives vigents i l'apoderament de les dones, és a dir, les accions i els processos per adoptar un major poder per prendre decisions amb l'objectiu de fer front a l'androcentrisme, que es tradueix en un predomini dels homes en l'àmbit polític i en les decisions que es prenen. I al mateix temps, per fer efectiva la igualtat real entre gèneres que manca en l'actualitat.

Segons les entrevistes, s'hauria de consolidar l'horari de la dona evitant la tercera jornada (laboral, familiar i política). L'horari s'hauria d'assimilar a la resta d'Europa, per exemple, acabant la jornada laboral dues hores abans, per tal de poder conciliar la vida familiar amb la professional. A més de sensibilitzar a les institucions del que suposa el treball polític i compaginar-lo amb l'esfera privada.

Per tant, la *hipòtesi dos és acceptada* ja que la problemàtica de la infrarepresentació de la dona, no és només una qüestió de normativa, sinó també social. Per fer-ho, caldria tenir un control efectiu sobre les normatives establertes i iniciar un procés de socialització política destacant els rols de les dones que són capaces de liderar.

La dona té un paper clau a la política, principalment per trencar amb la societat patriarcal. A diferència de l'home, té altres prioritats alhora de fer política. Segons l'estudi realitzat, aborda qüestions que les afecten de manera directa. La presència de la dona en la política també és important ja que trencaria amb l'anomenat sostre de vidre, és a dir, amb les dificultats que troben les dones en el seu desenvolupament professional per arribar a llocs d'alta representació degut als prejudicis de gènere. Segons les entrevistes, el fet de ser dona no és l'únic element que repercuteix en la manera de fer política sinó que també depèn de la ideologia política. Tot i així, la dona destaca perquè és més propensa a treballar en equip i perquè defensa les mesures de conciliació.

Així doncs, és important que la dona obtingui un càrrec polític ja que ser dona repercuteix en la manera de fer política. Per aquest motiu, la *hipòtesi tres és acceptada*.

El seguit d'obstacles que dificulten l'accés de la dona a la política són qüestions que giren entorn a la condició de ser dona i als estereotips que se li atorguen. Tanmateix, segons l'estudi realitzat i les entrevistes, la diferència de gènere es construeix al llarg de la història ja que les dones s'han dedicat prioritàriament a les tasques domèstiques (cuidar dels fills, de la gent gran, de la neteja de la llar) i no se les ha considerat adequades per exercir un càrrec d'alta responsabilitat política. S'hauria de trencar amb la reclusió de la dona en els espais de l'àmbit privat per a què gaudíssin de més temps per dedicar-se a la política convencional. Tot i així, no només s'hauria de reflectir la igualtat de gènere en l'àmbit familiar, sinó en tots els restants (econòmic, laboral i polític).

Per tant, la *hipòtesi quatre és acceptada* donat que les diferències de gènere influeixen en la infrarepresentació política.

Segons l'estudi realitzat i les entrevistes fetes, es conclou que la presència de la dona en la política s'ha vist reflectida en l'àmbit de la desigualtat de gènere ja que ha influït en l'equilibri. De fet, en el procés d'elaboració de la Constitució del 1978 van participar dones Parlamentaries que van incidir en recolzar mesures d'igualtat entre ambdós sexes com la incorporació de la dona en les forces armades, en la igualtat al matrimoni, en disminuir la majoria d'edat legal de les dones i la plenitud de drets de les dones.

Així doncs, la *hipòtesi cinc també és acceptada* donat que el sexe femení ha repercutit a afavorir mesures d'igualtat de gènere com les citades anteriorment.

Segons les entrevistes fetes, els avenços que es fan en matèria d'igualtat de gènere són pocs i mai s'arriben a consolidar degut en part, a què hi ha partits polítics que eviten aquest tipus de problemes considerant d'altres més important. Segons l'estudi realitzat, és cert que hi ha normativa que combat la problemàtica de la desigualtat de gènere com la LOIEDH, així com els Plans d'Igualtat o les quotes mínimes de representació. Però a la pràctica, no resulten efectives.

Per tant, la *hipòtesi sis també és acceptada* ja que hi ha igualtat jurídica però no real. S'hauria de revisar l'eficàcia de les normatives establertes per tal d'arribar a la igualtat real.

Segons les entrevistes realitzades, moltes dones renuncien a un càrrec polític per l'horari i per l'alta responsabilitat que comporta i no perquè els hi és aliè a la vida quotidiana, és a dir, no renuncien perquè no vulguin accedir a un càrrec de responsabilitat, sinó perquè existeixen barreres que dificulten el seu accés. Seria convenient ajustar-se a horaris i tasques més flexibles per ambdós sexes. D'aquesta manera, gaudirien per igual la conciliació laboral i familiar.

D'aquesta manera *és refutada la hipòtesi set* perquè les dones participen menys en la política degut a una sèrie d'obstacles que dificulten el seu accés, i no perquè els hi sigui aliè a la seva vida quotidiana.

Com a suggeriment a tenir present, s'hauria de potenciar el lideratge femení per trencar amb els estereotips de gènere. És important, que tots els àmbits (laboral, social, econòmic i polític) tinguin en compte la igualtat de gènere i d'aquesta manera incorporar progressivament l'equitat (que no pas igualtat) entre la dona i l'home. Per aquest motiu, és important el procés de socialització posant énfasis a les dones que son capaces de liderar. Per tant, es necessita un canvi estructural en la societat per fer front a la desigualtat de gènere per poder avançar en la igualtat entre la dona i l'home.

BIBLIOGRAFIA

ASTELARRA, JUDITH. *Participación política de las mujeres*. 1º Edición, Monografías, núm.109. Madrid, 1990. ISBN 84-7476-131-X

- NORDSTROM, BITTE. *Política y sistema social de género*.
- MARTINEZ TEN, CARMEN. *La participación política de la mujer en España*.
- ÀS, BERIT. *El papel político de la mujer*.
- RENAU, DOLORS. *Mujer y política*.

DE LA FUENTE VÁZQUEZ, MARÍA; FERNÁNDEZ, JOSEFINA; MARTÍNEZ GÓMEZ, MARTA; PALEO MOSQUERA, NATALIA. *Curso urb-al “liderar en clave de género”. Módulo B: gobernando las Instituciones locales*. Eureka Media, 1ª edición. Barcelona, 2007. Depósito legal B-34.882-2007

DURAN Y LALAGUNA, PALOMA. *Acciones positivas para las mujeres en las organizaciones Internacionales*. Madrid: Las Rozas, 2008. ISBN 9788497259378

IGLESIAS GARZÓN, ALBERTO; M.JIMÉNEZ CANI, ROBERTO; MORENTE PARRA, VANESA; SARAVIA GREGORIO. *Perspectivas sobre feminismo y derecho*. Madrid: Dykinson, 2012. ISBN 9788415455196

INSTITUTO DE LA MUJER. *Las españolas en el Umbral del siglo XXI*. Beijing: Ministerio de Asuntos Sociales; S.L Instituto de la Mujer, 1995. Nº 16. ISBN 84-7799-101-4

- *Mujer y toma de decisiones*. Nº 38. Madrid: Instituto de la Mujer, 2004. NIPO 207-04-010-1

LAFUENTE, ISAÍAS. *Agrupémonos todas. La lucha de las españolas por la igualdad*. Aguilar, Madrid, 2003. ISBN 840309390X

LOIS, MARTA; ALONSO, ALBA (coord.) *Ciencia política y perspectiva de genero*. Madrid 2014. ISBN 978-84-460-3936-5

- ALONSO, ALBA; LOMBARDO EMANUELA. *Métodos en ciencia política. (AÑADIR)*
- LOIS, MARTA; DE LA FUENTE, MARÍA. *Teoría política*.
- LOIS, MARTA; ALONSO, ALBA. *Instituciones y estructuras políticas*.
- VERGE, TÀNIA. *Comportamiento político*.
- PALEO, NATALIA; DIZ, ISABEL. *Sistema político Español*.

LOMBARDO, EMANUELA. *Revista Española de Ciencia Política*.S.L. Num 18, Abril 2008

MARTÍN LÓPEZ, TERESA; VELASCO RETAMOSA, JOSÉ MANUEL. *La igualdad de género desde la perspectiva social, jurídica y económica*. Cizur Menor, Navarra: Civitas-Thomson Reuters, 2014. ISBN 9788447047772

MIR GARCIA, JORDI; MERCÈ RENOM. *Revoluciones en femenino*. 1ªEdición. Barcelona, 2014. ISBN 978-84-9888-581-1

MORENO SECO, MÓNICA; RAMOS FEIJÓO, CLARISA (Coord.). *Mujer y participación política*. Alicante: Centro de Estudios sobre la Mujer de la Universidad de Alicante, DL con colaboración del Vicerectorado de Coordinación y Comunicación Revisión y traducción: Clive Bellis, 2003. ISSN 1696-8166

-COBO, ROSA. *Sexo, democràcia y poder*.

PASTOR YUSTE, RAQUEL. *Genero, elites políticas y representación parlamentaria en España*. Tirant Lo Blanch. Valencia, 2011. ISBN 978-84-9004-099-7

PAZOS MORÁN, MARÍA. *Desiguales por ley: las políticas públicas contra la igualdad de género*. Madrid, 2013. ISBN 978-84-8319-862-9

PONS ADROVER, MARIA. *Presència de dona: del dret al vot a la democràcia paritària*. Madrid; PSOE, 2002. ISBN 84-95038-22-6

RAMOS, MARÍA DOLORES (Coord.). *Tejedoras de ciudadanía. Culturas políticas, feminismos y luchas democráticas en España*. Málaga: Atenea, 2014. ISBN 978-84-9747-717-8

RENAU, MARIA DOLORS. *Feminitzant la política*. S.L. Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE), 2010. ISBN 978-84-614-1909-8

RUIZ RODRÍGUEZ, BLANCA; RUBIO MARÍN, RUTH. *De la paridad, la igualdad y la representación en el estadodemocrático*. Revista Española de Derecho Constitucional. Págs. 115-159 Núm. 81 Septiembre, 2007. S.L. ISSN 0211-5743

SEVILLA MERINO, JULIA. *Las mujeres parlamentarias en la legislatura constituyente*. Cortes Generales. Ministerio de la Presidencia. Madrid, 2006. ISBN 84-7943-282-9

SISINIO PÉREZ GARZÓN, JUAN. *Historia del feminismo*. Madrid, 2011. ISBN 978-84-8319-858-8

URIBE OTALORA, AINHOA. *La participación de la mujer en la vida pública en España (1978-2012): los efectos de la ley de igualdad (LO3/2007) en el poder ejecutivo, el legislativo y el judicial*. Madrid: Congreso de los Diputados, 2013. ISBN 9788479434526

WEBGRAFÍA:

BERBÉL, SARA. *¿Cuál es la diferencia entre género y sexo?* Fragmento del texto extraído de *sobre género, sexo y mujeres*, 2008. Mujeres en Red. El periódico feminista.

<<http://www.mujeresenred.net/spip.php?article1994>> [Consulta: 22 Març 2016]

COBOS, MARÍA, *Sólo 17 mujeres han ocupado carteras ministeriales de 1981 al 2004*, Madrid, AmecoPress Información para la Igualdad, 23 Enero de 2008.

<<http://www.amecopress.net/spip.php?article1023>> [Consulta: 27 Febrer 2016]

Espanya. Constitución Espanyola, 1978. BOE [en línia], núm. 311, 29-12-1978.

<<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>> [Consulta: 24 Febrer 2016]

Espanya. LeyOrganica 5/1985, de 19 de junio, del Régimen Electoral General. BOE [en línia], núm. 147, 21-06-1985.

<<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-11672&p=20150331&tn=1#acuarentaytres>>.

[Consulta: 26 Febrer 2016]

Espanya. LeyOrgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y Hombres. BOE [en línia], núm. 71, 23-03-2007.

<<http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-6115>>[Consulta: 26 Febrer 2016]

FONTANELA, MARTA *¿Qué es el patriarcado?* Diccionario de estudios de Género y Feminismos. Biblos, 2008. Mujeres en Red. El periódico feminista.

<<http://www.mujaresenred.net/spip.php?article1396>> [Consulta: 22 Març 2016]

GUTIÉRREZ CALVO, VERA, *El PSOE propone una nueva ley electoral con 'listas cremallera' obligatòria*, Madrid, El País, 4 Junio de 2013.

<http://politica.elpais.com/politica/2013/06/04/actualidad/1370374050_157334.html>[Consulta: 27 Febrer 2016]

INSTITUTO DE LA MUJER

<<http://www.inmujer.gob.es/estadisticas/portada/home.htm>>[Consulta: 26 Febrer 2016]

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA

<http://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INESeccion_C&cid=1259925595348&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout>. [Consulta: 26 Febrer 2016]

MUJERES EN RED. El periódico Feminista *¿Qué es la democraciaparitaria?*S.L.

<<http://www.mujaresenred.net/spip.php?article1305>> [Consulta: 22 Març 2016]

PARELLA RUBIO, SÒNIA. La conciliación de la vida familiar y laboral desde una perspectiva de género. Dones en xarxa, 2005

<<http://www.donesenxarxa.cat/la-conciliacio-de-la-vida-familiar>> [Consulta: 29 Març 2016]

ANNEXOS

ANNEX I

Dones parlamentaries en la Legislatura Constituent (1977-1978)

PARLAMENTARIA	GRUP PARLAMENTARI
ARCE MOLINA, JUANA	Unió de Centre Democràtic
BECERRIL BUSTAMANTE, SOLEDAD	Unió de Centre Democràtic
BEGUÉ CANTÓN, GLORIA	Associació Independent
BRABO CASTELLS, PILAR	Comunista
BUSTELO GARCÍA DEL REAL, CARLOTA	Socialista
CALVET PUIG, M ^a DOLORS	Comunista
CASTRO GARCÍA, VIRTUDES	Socialista
CRUANYES MOLINA, ASUMPCIÓ	Socialista
FERNÁNDEZ-ESPANYA I FERNÁNDEZ-LATORRE, M ^a VICTORIA	Aliança Popular
GARCÍA BLOISE, CARMEN	Socialista
IBÁURRI GÓMEZ, DOLORES	Comunista
IZQUIERDO ROJO, MARÍA	Socialista
LAJO PÉREZ, ROSINA	Socialista
LANDÁBURU GONZÁLEZ, M ^o BELÉN	Mixte
MATA GARRIGA, MARTA	Socialista
MIRANZO MARTÍNEZ, AMALIA	Socialista
MOLL DE MIGUEL, MERCEDES	Unió de Centre Democràtic
MORENAS AYDILLO, DOLORES BLANCA	Unió de Centre Democràtic
MORENO GONZÁLEZ, ELENA MARÍA	Unió de Centre Democràtic
PELAYO DUQUE, M ^a DOLORES	Unió de Centre Democràtic
PLÁ PECHOVIERTO, PALMIRA	Socialista
REVILLA LÓPEZ, MARÍA TERESA	Unió de Centre Democràtic
RUBIÉS GARROFÉ, MARÍA	Entesa dels Catalans del Senat
RUIZ-TAGLE MORALES, ANA M ^a	Socialista
SABATER LLORENS, INMACULADA	Socialista
TELLADO ALFONSO, ESTHER	Unió de Centre Democràtic
VILARIÑO SALGADO, NONA INÉS	Unió de Centre Democràtic

Font: Elaboració pròpia. Informació extreta del llibre *Las mujeres parlamentarias en la legislatura constituyente*. Cortes Generales. Ministerio de la Presidencia de l'autora Julia Sevilla Merino (p. 147-174)

ANNEX II

Dones en el Govern d'Espanya des del 2006 al 2014

	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Ambdós sexes	14	14	14	14	16	18	18	17	17
% Dones	28,6	28,6	28,6	28,6	50	50	50	41,20	41,20

Nota: Les dades es recullen en motiu de cada remodelació del gabinet i queden referits a la composició del Govern al desembre de cada any.

Font: Elaboració d'Institut de la Dona a partir de les dades publicades al web del Govern d'Espanya: <http://www.inmujer.gob.es/estadisticas/portada/home.htm><http://www.lamoncloa.gob.es/Paginas/index.asp>
[x](#)

Dones en el Congrés dels Diputats des del 1979 fins al 2015

Legislatura	2011-2015	2008-2011	2004-2008	2000-2004	1996-2000	1993-1996	1989-1993	1986-1989	1982-1986	1979-1982
Dones	125	125	126	99	77	57	46	23	17	18
% Dones	35,71	35,71	36	28,29	22	16,29	13,14	6,57	4,86	5,14

Font: Elaboració de d'Institut de la Dona a partir de la informació dels resultats electorals publicats per la Direcció General de Política Interior. Ministeri de l'Interior. Més informació a: <http://www.infoelectoral.mir.es>

Dones en el Senat d'Espanya des del 1979 fins al 2015

Legislatura	2011-2015	2008-2011	2004-2008	2000-2004	1996-2000	1993-1996	1989-1993	1986-1989	1982-1986	1979-1982
Dones	74	67	54	54	30	28	27	11	7	6
% Dones	35,58	32,21	25,96	25,96	14,42	13,46	12,98	5,29	3,37	2,88

Font: Elaboració d'Institut de la Dona a partir de dades de la Direcció General de Política Interior. Més informació a: <http://www.infoelectoral.mir.es>

ANNEX III

Nivells de vida social

Nivell IV	<i>Poder polític</i>	DESEQUILIBRI homes/dones
Nivell III	<i>Sistema social de producció de bens i serveis (estatal/mercatlliure/economiasubmergida)</i>	JERARQUITZACIÓ home/dona
NivellII	<i>Sistema social de producció de cuida i serveis a les persones (família/sistema sanitari/sistema educatiu/oci i creació)</i>	DESIGUALTAT masculí/femení
Nivell I	<i>Sistema biològic (procreació/creativitat)</i>	ASIMÈTRIA Mascle/femella

Font: Quadre traduït plasmat per Carmen Martínez Ten en el títol *Participación política de las mujeres en España*, 1990, 43 al llibre *Participación política de las mujeres* on la coordinadora és Judith Astelarra.

ANNEX IV

Preguntes per les entrevistes

1. Per què creu que existeix un desequilibri de representació política entre la dona i l'home?
2. Creu que ha augmentat la conscienciació d'igualtat de gènere a nivell polític?
3. Quins creu que són els obstacles que dificulten l'entrada de la dona a la política?
4. El sistema de la *quota mínima de representació* regulat a la Llei Orgànica del Règim Electoral General ha esdevingut una millora accentuada en l'accés de la dona a la política?
5. El fet de tenir un càrrec polític, dificulta la conciliació laboral i familiar? En cas afirmatiu, impacta més sobre dones o sobre homes?
6. Quines mesures s'haurien de prendre per a què les dones fossin integrades a la política en igualtat de condicions que els homes?
7. Què creu que aporta la dona a la política?
8. La manera de fer política d'una dona és diferent a la d'un home?
9. És cert que des de 1979 amb la creació de l'actual Constitució Espanyola fins a l'actualitat, la presència de la dona a la política ha augmentat. Aquest fet ha condicionat a elaborar polítiques de gènere o a ser més activistes en els drets de les dones?
10. Tot i haver normativa jurídica vigent per pal·liar la desigualtat de gènere, aquesta no és efectiva en la seva totalitat. Existeix una política real per aconseguir l'eficàcia total en la igualtat de gènere?

ANNEX V

Entrevistes

LA INFRA REPRESENTACIÓ DE LA DONA EN LA POLÍTICA

Nom: Dra. **SARA BERBEL SÁNCHEZ**, doctora en Psicologia Social i experta en polítiques de gènere.

1. Per què creu que la dona està infrarepresentada en el món de la política?

Tradicionalment les dones han estat recloses a l'àmbit privat (la llar i la cura de les persones) i no s'ha considerat que fossin adequades per exercir càrrecs públics. Aquest estereotip encara està molt present en les creences de gran part de la població perquè, com deia Victoria Sau, els estereotips del "ser dona" són dels que menys han canviat al llarg dels segles.

2. Creu que ha augmentat la sensibilització d'igualtat de gènere a nivell polític?

Sí, sens dubte. De fet, l'àmbit polític en comparació amb l'econòmic, per exemple, té molta més consciència de la necessitat d'incorporar dones en paritat. Els partits d'esquerra, fins i tot han introduït quotes a les seves llistes per tal d'aconseguir un nombre representatiu de dones.

3. Quins creu que són els obstacles que dificulten l'entrada de la dona a la política?

Hi ha de tipus que podríem dir "intern" de les pròpies dones i de tipus "extern" o social/estructural, però ambdós provenen dels prejudicis que arrosseguem com a societat respecte el rol que han de desenvolupar les dones. Els obstacles de tipus "intern" tenen a veure amb la reticència de les pròpies dones a estar en llocs visibles i de decisió, l'ambivalència davant el poder i la creença de moltes d'elles que "no serviran" o "no ho faran bé". Els de tipus extern o estructural tenen a veure amb la

total disponibilitat que es demana a les persones en càrrecs polítics i que les dones sovint no poden o no volen assumir perquè són les principals responsables de les tasques de la llar i la cura de persones dependents. A tots aquests obstacles se'ls anomena el "sostre de vidre".

4. El sistema de la quota mínima de representació regulat a la Llei Orgànica del Règim Electoral General ha esdevingut una millora accentuada en l'accés de la dona a la política?

En principi sí, el que passa és que en la pràctica es troben formes d'eludir-la que fan que finalment les dones vagin quedant relegades.

5. El fet de tenir un càrrec polític, dificulta la conciliació laboral i familiar? En cas afirmatiu, impacta més sobre dones o sobre homes?

La dificultat de conciliar la vida política amb la personal i familiar sempre impacta molt més (de fet, quasi exclusivament) sobre les dones ja que són elles les principals cuidadores i responsables de la llar. Dedicar-se a la política es tracta generalment d'una "tercera jornada" (després de la laboral i la familiar) que moltes dones no poden assumir.

6. Quines mesures s'haurien de prendre per a què les dones fossin integrades a la política en igualtat de condicions que els homes?

S'haurien de fer canvis en els horaris del nostre país (haurien de ser més sostenibles i acabar la jornada dues hores abans, com a la resta d'Europa), en reduir l'exigència de disponibilitat (no haver de dedicar les nits i la majoria dels caps de setmana, com passa ara) i s'hauria d'assegurar que les quotes respecten la presència de les dones.

7. Què creu que aporta la dona a la política?

Les dones aporten la seva expertesa i experiència, que és molta, com a éssers humans que són i al haver estat socialitzades en aspectes diferents que els homes.

8. La manera de fer política d'una dona és diferent a la d'un home?

Els estudis realitzats no demostren que les dones siguin diferents que els homes en la seva forma de liderar excepte en dos aspectes: a les dones les agrada més treballar en equip i també són especialment defensores de mesures de conciliació. En la resta

d'aspectes avaluats, les dones són tan capaces i competents com els homes i sovint cometen els mateixos errors.

9. Des de 1978 amb la creació de l'actual Constitució Espanyola fins a l'actualitat, la presència de la dona a la política ha augmentat. Aquest fet ha condicionat les polítiques dels diversos governs en temes relacionats amb la igualtat de gènere o amb els drets de les dones?

Òbviament la democràcia va permetre la implantació de polítiques de gènere però només els governs d'esquerres les han desenvolupat amb certa profunditat (no tota la que les feministes voldríem). Cada vegada que hi ha governs conservadors, les polítiques d'igualtat retrocedeixen, com ha passat en els darrers anys.

10. Tot i haver normativa jurídica vigent per lluitar contra la desigualtat de gènere, no és efectiva si atenem a les dades sobre, per exemple, la bretxa salarial o la violència de gènere. Existeix una política real per aconseguir l'eficàcia total en la igualtat de gènere?

Com deia, ha hagut un greu retrocés en les polítiques d'igualtat (per posar un exemple, a Catalunya la bretxa salarial ha augmentat en 4 anys del 19% al 24%) degut, fonamentalment a les polítiques de governs conservadors que no tenen als seus programes lluitar per eradicar la desigualtat. Quan governen partits progressistes les polítiques d'igualtat sí que estan en agenda i es fan alguns intents però el tema mai hem aconseguit que sigui central, els avenços que es fan són tímids i després no es consoliden. Per tant, es molt fàcil retrocedir. En síntesi: encara tenim molt camí per recórrer.

LA INFRAREPRESENTACIÓ DE LA DONA EN LA POLÍTICA

Nom Diputada/Diputat: **Mª DOLORS RENAU I MANEN**

1. Per què creu que la dona està infrarepresentada en el món de la política?

Perquè tot el món de “ lo públic “ i tots els poders que l’acompanyen han estat sempre en mans masculines, des dels inicis de la nostra civilització. Històricament la tasca de les dones ha estat la de ocupar-se de la reproducció, treballar molt i estar netament supeditada al paper del home, que ha estat el representant de lo Humà.

2. Creu que ha augmentat la sensibilització d’igualtat de gènere a nivell polític?

Si. En els darrers vint anys s’han produït, almenys en el món occidental i sobre tot en el nostre país, molts canvis respecte a la igualtat d’oportunitats entre homes i dones. I això ha influït fortament en la voluntat tant d’estar present a la vida política, en les decisions que afecten tota la ciutadania, com en la sensibilització social que ho esta acceptant com quelcom de “ normal”.

3. Quins creu que són els obstacles que dificulten l’entrada de la dona a la política?

Hi ha obstacles de diversos tipus. Però potser el més important és el de la dificultat per compaginar les seves tasques diàries, les responsabilitats familiars que recauen prioritàriament sobre ella, amb una dedicació tant absorbent com la que comporta l’activitat política. I també que el món de la política i la seva duresa , sovint desanima les dones a entrar en ell.

4. El sistema de la quota mínima de representació regulat a la Llei Orgànica del Règim Electoral General ha esdevingut una millora accentuada en l’accés de la dona a la política?

És i ha estat un instrument útil . Hi ha partits que compleixen més que d’altres. Però és evident que ha facilitat la presència de dones a les responsabilitats polítiques.

5. El fet de tenir un càrrec polític, dificulta la conciliació laboral i familiar?

En cas afirmatiu, impacta més sobre dones o sobre homes?

La dificultat no ve del propi càrrec polític, sinó de com funciona el treball polític, ja que resulta sempre molt absorbent i demana moltes hores. En aquest sentit no és bo ni per homes ni per dones ja que els dificulta la vida familiar, la vida privada, el lleure i desenvolupar-se en d'altres àmbits de la vida. En el cas de les dones i donada la tradició familiar, afecta molt, ja que obliga a una doble, triple jornada molt absorbent. Moltes dones renuncien pensant en les complicacions que els portaria el desenvolupar una activitat política .

6. Quines mesures s'haurien de prendre per a què les dones fossin integrades a la política en igualtat de condicions que els homes?

En primer lloc, per a elles com per a totes les que volen desenvolupar una vida pròpia i responsable, amb llibertat econòmica, caldria disposar de serveis adequats per a la infància i la cura de la família , de manera que no estessin obligades a haver de triar entre ser mares o realitzar-se professionalment. Les dades estadístiques de població assenyalen aquest problema. És important de cara a la ciutadania abordar els problemes poc enfocats i poc resolts que recauen sobre la vida quotidiana de les dones (cura, educació, horaris, treball etc.). En segon lloc, els homes haurien de fer-se el càrrec de que les tasques de la llar i la criança han de ser compartides de veritat. I en tercer lloc, la vida política hauria d'ajustar-se a uns horaris i unes tasques més humanitzades.

7. Què creu que aporta la dona a la política?

És un dret que té, com a ciutadana a intervenir en els assumptes que afecten tothom. A més, donada la seva vinculació històrica i actual a la quotidianitat pot portar i aporta una visió diferent del que és important o no per a tothom. I altres maneres de gestionar i resoldre els problemes.

8. La manera de fer política d'una dona és diferent a la d'un home?

El sol fet de ser dona no garanteix una altre visió ni una altre manera de fer. Sovint actuen de la mateixa manera. Cal que prenguin consciència de que a la política li manquen valors que elles poden aportar, ja que és un mon clarament patriarcal i masculinitzat. En canvi poden, si prenen consciència, aportar nous valors i noves maneres de fer.

9. Des de 1978 amb la creació de l'actual Constitució Espanyola fins a l'actualitat, la presència de la dona a la política ha augmentat. Aquest fet ha condicionat les polítiques dels diversos governs en temes relacionats amb la igualtat de gènere o amb els drets de les dones?

Si. En el nostre país les coses varen començar a canviar amb la Constitució, on explícitament es parla de iguals drets per a homes i dones. I en les lleis que varen seguir

10. Tot i haver normativa jurídica vigent per lluitar contra la desigualtat de gènere, no és efectiva si atenem a les dades sobre, per exemple, la bretxa salarial o la violència de gènere. Existeix una política real per aconseguir l'eficàcia total en la igualtat de gènere?

Hi ha molta feina a fer. La desigualtat salarial, la violència contra les dones, el masclisme en els costums continuen existint. Les lleis diuen com han de ser les coses, que cal fer. Els governs han d'aplicar-ho d'acord amb els seus programes i amb els pressupostos. I no sempre es fa el que caldria. S'ha de seguir treballant sobre tot quan la crisi actual fa mal als sectors més febles de la societat i a les dones de forma directa o indirecta.

LA INFRA REPRESENTACIÓ DE LA DONA EN LA POLÍTICA

Nom Diputada/Diputat: **HIGINI CLOTAS CIERCO**

1. Per què creu que la dona està infrarepresentada en el món de la política?

La política reflexa la societat que representa i en conseqüència mostra la manca d'acceptació de la seva paritat real.

2. Creu que ha augmentat la sensibilització d'igualtat de gènere a nivell polític?

Evidentment si, com mostra l'increment del nombre de dones en les llistes electorals.

3. Quins creu que són els obstacles que dificulten l'entrada de la dona a la política?

La resistència dels partits polítics en equilibrar les llistes electorals en aquest sentit, i la dificultat de conciliació de la vida laboral i familiar.

4. El sistema de la quota mínima de representació regulat a la Llei Orgànica del Règim Electoral General ha esdevingut una millora accentuada en l'accés de la dona a la política?

Certament ha estat una eina que ha equilibrat la participació de la dona en la política, encara que evidentment insuficient.

**5. El fet de tenir un càrrec polític, dificulta la conciliació laboral i familiar?
En cas afirmatiu, impacta més sobre dones o sobre homes?**

Si atesa la franja horària, intensa i/o irregular, de la gran majoria dels càrrecs públics. I majoritàriament impacta més en les dones, tal com succeeix també en el món laboral privat.

6. Quines mesures s'haurien de prendre per a què les dones fossin integrades a la política en igualtat de condicions que els homes?

Sensibilitzar els dirigents dels partits polítics i de les diferents institucions sobre la necessitat d'esmenar aquest desequilibri.

7. Què creu que aporta la dona a la política?

El mateix que els homes.

8. La manera de fer política d'una dona és diferent a la d'un home?

La diferència s'evidencia més en la personalitat i la ideologia del polític que en el seu gènere.

9. Des de 1978 amb la creació de l'actual Constitució Espanyola fins a l'actualitat, la presència de la dona a la política ha augmentat. Aquest fet ha condicionat les polítiques dels diversos governs en temes relacionats amb la igualtat de gènere o amb els drets de les dones?

Segurament ha influït en equilibrar aquestes desigualtats.

10. Tot i haver normativa jurídica vigent per lluitar contra la desigualtat de gènere, no és efectiva si atenem a les dades sobre, per exemple, la bretxa salarial o la violència de gènere. Existeix una política real per aconseguir l'eficàcia total en la igualtat de gènere?

Pel que fa a la bretxa salarial incidir en les polítiques ja iniciades d'igual salari per a la mateixa feina. Quan a la violència de gènere es prioritari treballar en el camp de l'educació.

LA INFRA REPRESENTACIÓ DE LA DONA EN LA POLÍTICA

Nom Diputada/Diputat: **MONTSERRAT PALAU VERGÉS**

1. Per què creu que la dona està infrarepresentada en el món de la política?

Perquè la política és la representació de la societat i les dones històricament i durant molts segles han estat apartades dels àmbits públics i de les esferes de poder.

2. Creu que ha augmentat la sensibilització d'igualtat de gènere a nivell polític?

Ha augmentat com ha augmentat la sensibilització social. Una mica, però poc. Les reivindicacions feministes encara tenen un llarg camí per recórrer perquè, a més de lleis sobre igualtat i equitat, perviu un imaginari cultural molt ancorat en valors i representacions tradicionals i obsoletes.

3. Quins creu que són els obstacles que dificulten l'entrada de la dona a la política?

El sistema polític, la conciliació, la masculinització del sistema...

4. El sistema de la quota mínima de representació regulat a la Llei Orgànica del Règim Electoral General ha esdevingut una millora accentuada en l'accés de la dona a la política?

Sí. La llei ha comportat major presència de les dones en el món polític. I, tot i això, i ho veiem en la composició de les llistes electorals, la paritat no s'aconsegueix en la majoria de parlaments o altres institucions.

5. El fet de tenir un càrrec polític, dificulta la conciliació laboral i familiar? En cas afirmatiu, impacta més sobre dones o sobre homes?

El sistema, masculinitzat i, per tant, els horaris i funcionament, dificulten la conciliació que, i així ho demostren les estadístiques, a banda de les experiències personals, sempre recau i impacta molt més sobre les dones.

6. Quines mesures s'haurien de prendre per a què les dones fossin integrades a la política en igualtat de condicions que els homes?

A més d'aplicar i desplegar totalment les lleis d'igualtat, que marquen i regulen aquestes condicions, cal molta formació i incidència en l'educació, també en els mitjans de comunicació.

7. Què creu que aporta la dona a la política?

Totes les persones aporten el seu treball i sempre és important que la societat estigui representada tal com és, plural, amb el pensament i reivindicacions de gènere, raça, ètnia o classe.

8. La manera de fer política d'una dona és diferent a la d'un home?

Hi ha estudis que demostren que hi ha diferències en actuacions i comportaments de les dones, sigui en la política o en el món econòmic, com l'horitzontalitat i el diàleg. Malgrat això, també hem de tenir en compte que moltes dones, tradicionalment, han adoptat o adopten encara, un rol masculinitzat per accedir o actuar en política.

9. Des de 1978 amb la creació de l'actual Constitució Espanyola fins a l'actualitat, la presència de la dona a la política ha augmentat. Aquest fet ha condicionat les polítiques dels diversos governs en temes relacionats amb la igualtat de gènere o amb els drets de les dones?

I tant! Les dones, així com els moviments feministes, són les que han empès i treballat perquè cada vegada hi hagi més polítiques d'igualtat i equitat.

10. Tot i haver normativa jurídica vigent per lluitar contra la desigualtat de gènere, no és efectiva si atenem a les dades sobre, per exemple, la bretxa salarial o la violència de gènere. Existeix una política real per aconseguir l'eficàcia total en la igualtat de gènere?

No és efectiva perquè, en molts casos, com la Llei d'Igualtat catalana no s'han acabat de desplegar o a penes s'han desplegat. I, també, perquè, cal desplegar-les amb tots els ets i uts i, a més, creure-nos-les.

LA INFRAREPRESENTACIÓ DE LA DONA EN LA POLÍTICA

Nom Diputada/Diputat: **SERGI SALADIÉ**

1. Per què creu que la dona està infrarepresentada en el món de la política?

Bàsicament perquè històricament se li ha fet assumir el rol de criança dels fills i gent gran i del sosteniment de la llar, marginant-la en l'àmbit polític, però no només.

2. Creu que ha augmentat la sensibilització d'igualtat de gènere a nivell polític?

Si

3. Quins creu que són els obstacles que dificulten l'entrada de la dona a la política?

Avui en dia, afortunadament cada cop són menys els obstacles. No obstant, s'han d'acabar de millorar la distribució de les tasques domèstiques i de cures entre homes i dones.

4. El sistema de la quota mínima de representació regulat a la Llei Orgànica del Règim Electoral General ha esdevingut una millora accentuada en l'accés de la dona a la política?

La quota és l'acceptació que els canvis estructurals costen en aquest àmbit. El fet que hi hagi una llei que obligui, en aquest cas ha contribuït a "forçar" la igualtat de gènere en política.

**5. El fet de tenir un càrrec polític, dificulta la conciliació laboral i familiar?
En cas afirmatiu, impacta més sobre dones o sobre homes?**

No hauria, i en general crec que és compatible. Tot i que caldrien algunes millores en el funcionament d'algunes institucions o públiques per tal de racionalitzar els horaris. Impacta més en les dones que en els homes, pels motius exposats anteriorment.

6. Quines mesures s'haurien de prendre per a què les dones fossin integrades a la política en igualtat de condicions que els homes?

Més educació per a la distribució equitativa en les tasques domèstiques i de cures.

7. Què creu que aporta la dona a la política?

El mateix que un home. Tot i que, en general, és detecta un major grau de pragmatisme en la resolució de problemes o situacions complexes.

8. La manera de fer política d'una dona és diferent a la d'un home?

No depèn tant del gènere, sinó de la cultura política de cadascú.

9. Des de 1978 amb la creació de l'actual Constitució Espanyola fins a l'actualitat, la presència de la dona a la política ha augmentat. Aquest fet ha condicionat les polítiques dels diversos governs en temes relacionats amb la igualtat de gènere o amb els drets de les dones?

En general sí. Tot i que no tinc clar si pel fet que hi hagi més dones participant en política o pel fet que hi hagut un canvi social que així ho hagi anat reclamant.

10. Tot i haver normativa jurídica vigent per lluitar contra la desigualtat de gènere, no és efectiva si atenem a les dades sobre, per exemple, la bretxa salarial o la violència de gènere. Existeix una política real per aconseguir l'eficàcia total en la igualtat de gènere?

No.